

T. C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DİJİTAL
VATANDAŞLIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

ALİ ÇOLAK

DANIŞMAN
DOÇ. DR. TALİP ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2022

ETİK BEYANI

Enstitü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada; bütün bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, bu çalışmanın herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir bilimsel çalışma olarak sunmadığımı beyan ederim.

Ali ÇOLAK

ONAY SAYFASI

Ali ÇOLAK tarafından hazırlanan “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*” başlıklı bu çalışma, **15.06.2022** tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Dr. Öğr. Üye. Özlem ELVAN Ordu Üniversitesi / Eğitim Fakültesi	İmza
Üye	Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK Ordu Üniversitesi / Eğitim Fakültesi	İmza
Üye	Dr. Öğr. Üye. Önder ERYILMAZ Amasya Üniversitesi / Eğitim Fakültesi	İmza

ÖN SÖZ

Her bireyin hayatı kendine özgü iniş ve çıkışlarla doludur. Dolayısıyla her bireyin bu iniş çıkışlarıyla mücadele etme süreçleri ve tarzları farklı olmaktadır. Bu yüzden insanların bu süreçleri yaşayan kimselere karşı fedakâr bir tavırla anlayış göstermeleri gerekmektedir. İşte bu iniş çıkış süreçlerinde sürekli değişen hayat şartlarına karşın beni koruyup kollayan, her ne olursa olsun yanımda olduklarını sürekli ve kesintisiz bir şekilde hissettiren çok kıymetli anne, baba ve ömrümün diğer yarıları ablalara canı gönülden teşekkürü bir ömür boyunca borç bilirim.

Araştırma süresi boyunca her türlü durum ve zorluğa karşın, bitmek bilmez sorulara, sorunlara ve dahi içinden çıkılmaz durumlara bile gösterdiği sabır ve anlayış için kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK hocam ile bölümde bulunup kendilerine ulaştığım her an bana yardımcı olmaya çalışan Doç. Dr. Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK ve Doç. Dr. Erhan YAYLAK hocama minnettarım. Bunun yanı sıra lisans eğitimimi tamamladığım Giresun Üniversitesi'nde bulunan ve her birinin üzerimde paha biçilemez emeği olmasına karşın yüksek lisans döneminde dâhi beni yalnız bırakmayıp araştırmamda yardımcı olan değerli Prof. Dr. Serkan DOĞANAY, Öğr. Gör. Fatma EMİROĞLU AYDIN, Arş. Gör. Dr. Yüksel BÜLBÜL ve Arş. Gör. Dr. Özge METİN hocalarıma da teşekkür ederim.

Tabii ki bütün bu süreç boyunca bütün dertlerimi belki de uzun saatler boyunca dinleyip beni tek tek heveslendirmeye ve diri tutmaya çalışan yakın arkadaş çevreme ve sevdiklerime de çok teşekkür ederim.

Ali ÇOLAK

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
SİMGELER ve KISALTMALAR	vi
TABLolar	vii
ŞEKİLLER.....	ix
EKLER	10
1. GİRİŞ	11
1.1 Araştırmanın Problem Durumu ve Önemi	11
1.2 Araştırmanın Amacı.....	13
1.3 Problem Cümlesi ve Alt Problemler	13
1.3.1 Problem Cümlesi.....	13
1.3.2 Alt Problemler.....	13
1.4 Tanımlar.....	13
1.5 Varsayımlar ve Sınırlılıklar.....	14
1.5.1 Varsayımlar.....	14
1.5.2 Sınırlılıklar	14
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1 Sosyal Bilimler.....	15
2.2 Sosyal Bilgiler.....	16
2.3 Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimlerin İlişkisi	18
2.4 Vatandaşlık ve Dijital Vatandaşlık	20
2.4.1 Vatandaşlık Kavramı.....	20
2.4.2 Dijital Vatandaşlık Kavramı	21
2.5 Okuryazarlık ve Dijital Okuryazarlık	23
2.5.1 Okuryazarlık Kavramı.....	23
2.5.2 Dijital Okuryazarlık Kavramı	24
2.6 Sosyal Bilgiler ve Dijital Vatandaşlık.....	27
2.6.1 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Dijital Vatandaşlık	28
2.7 İlgili Çalışmalar	30
2.7.1 Yurt İçindeki Çalışmalar	30
2.7.2 Yurt Dışındaki Çalışmalar	35
3. YÖNTEM.....	38

3.1 Araştırmanın Modeli	38
3.2 Veri Toplama Araçları	39
3.2.1 Dijital Vatandaşlık Ölçeği.....	39
3.2.2 Dijital Okuryazarlık Ölçeği.....	39
3.3 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	40
3.4 Verilerin Toplanması ve Analiz.....	41
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	44
4.1 Birinci Alt Problem Cümlesine İlişkin Bulgular.....	44
4.2 İkinci Alt Problem Cümlesine İlişkin Bulgular	52
4.3 Üçüncü Alt Problem Cümlesine Ait Bulgular	57
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	60
5.1 Tartışma ve Sonuç.....	60
5.2 Öneriler	65
6. KAYNAKÇA	68
EKLER	74
ÖZGEÇMİŞ	80

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DİJİTAL VATANDAŞLIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının kişisel bilgileri ve dijital vatandaşlık düzeyleri belirlenmiş, dijital okuryazarlığın yanı sıra; cinsiyet, üniversite, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı ve aylık gelir durumu değişkenleriyle olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın evrenini Giresun Üniversitesi ve Trabzon Üniversitesi'ndeki sosyal bilgiler öğretmen adayları oluştururken, örneklem grubunu ise 2021-2022 eğitim öğretim yılında Giresun Üniversitesi ve Trabzon Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 236 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama araçları ise; öğretmen adaylarının kişisel bilgilerini toplamak adına araştırmacı tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu", dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi için Som-Vural (2016) tarafından oluşturulan "Dijital Vatandaşlık Ölçeği" ve dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi için Hamutoğlu vd. (2017) tarafından oluşturulan "Dijital Okuryazarlık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekler dijital ortama aktarılmış ve örneklem grubuna ulaştırılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık ve okuryazarlık düzeyleri yüksek düzeyde tespit edilmiştir. Dijital vatandaşlık düzeyi ve cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Üniversiteler, sınıf düzeyleri, internet kullanım sıklığı ve aylık gelir durumu ile dijital vatandaşlık düzeyi arasında ise anlamlı farklılıklar görülmüştür. Yapılan ilişkisel analiz sonucunda ise dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık arasında birçok boyutta ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Tespit edilen bu ilişkiler pozitif yönde; çok yüksek, yüksek, orta ve zayıf düzeyde ortaya çıkmıştır. Bu sonuçların benzer çalışmalarda da görülebildiği tartışılmıştır. Ardından araştırmada elde edilen sonuçlara göre; MEB tarafından dijital vatandaşlık ve boyutlarının tek tek programa dahil edilebileceği gibi öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Dijital vatandaşlık, dijital okuryazarlık, sosyal bilgiler*

ABSTRACT

EXAMINATION OF PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS DIGITAL CITIZENSHIP LEVELS IN TERMS OF CERTAIN VARIABLES

The aim of this study is to examine the digital citizenship levels of pre-service social studies teachers in terms of various variables. The personal information and digital citizenship levels of pre-service Social Studies teachers were determined, and the relationship between digital literacy and the variables of gender, university, grade level, frequency of internet use and monthly income was examined. The population of the study consisted of pre-service Social Studies teachers at Giresun University and Trabzon University, while the sample group consisted of 236 pre-service Social Studies teachers studying at Giresun University and Trabzon University in the 2021-2022 academic year. Relational survey method was used in the study. Data collection tools were "Personal Information Form" created by the researcher to collect the personal information of pre-service teachers, "Digital Citizenship Scale" created by Som-Vural (2016) to determine their digital citizenship levels and "Digital Literacy Scale" created by Hamutoğlu et al. (2017) to determine their digital literacy levels. Digital citizenship and literacy levels of pre-service social studies teachers were determined at high level. Significant differences were observed between universities, grade levels, frequency of internet use and monthly income status with digital citizenship level. It was concluded that there is a relationship between digital citizenship and digital literacy in many dimensions. These relationships were found to be positive, very high, high, medium and weak. According to the results obtained in the study some suggestions like that digital citizenship and its dimensions can be included in the program one by one by the MEB made.

Key Words: Digital citizenship, digital literacy, social studies

SİMGELER ve KISALTMALAR

Simgeler

\bar{x}	Aritmetik Ortalama
%	Yüzde
n	Katılımcı Sayısı
ss	Standart Sapma
η	Eta
η^2	Eta Kare

Kısaltmalar

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Akt.	: Aktaran
vd.	: Ve diğerleri
D.V.Ö.	: Dijital Vatandaşlık Ölçeği
D.O.Ö.	: Dijital Okuryazarlık Ölçeği
D.V.B.	: Dijital Vatandaşlık Boyutları
D.O.B.	: Dijital Okuryazarlık Boyutları
TDK	: Türk Dil Kurumu

TABLÖLAR

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Örneklem Grubu Üniversite Dağılımı.....	41
Tablo 2. Örneklem Grubu Sınıf Dağılımı	41
Tablo 3. Örneklem Grubu Cinsiyet Dağılımı	41
Tablo 4. Normal Dağılım Testi	42
Tablo 5. Çarpıklık ve Basıklık Analizi.....	43
Tablo 6. İnternet Kullanım Sıklığı	44
Tablo 7. Aylık Gelir Durumu	44
Tablo 8. Dijital Vatandaşlık Ölçeği Tanımlayıcı İstatistik Analizi.....	44
Tablo 9. Dijital Okuryazarlık Ölçeği Tanımlayıcı İstatistik Analizi.....	45
Tablo 10. D.V.Ö. Doğru Kullanım Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi	45
Tablo 11. D.V.Ö. Çevrimiçi İşlemler Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi	46
Tablo 12. D.V.Ö. Sağlık Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi	47
Tablo 13. D.V.Ö. Erişim Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi.....	48
Tablo 14. D.V.Ö. Toplumsal Sorumluluk Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi	48
Tablo 15. D.O.Ö. Tutum Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi.....	49
Tablo 16. D.O.Ö. Teknik Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi	49
Tablo 17. D.O.Ö. Bilişsel Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi	50
Tablo 18. D.O.Ö. Sosyal Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi.....	51
Tablo 19. Dijital Vatandaşlık Boyutlarının Cinsiyete Göre Grup İstatistiği.....	51
Tablo 20. D.V.B. Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem T-Testi	52
Tablo 21. Dijital Vatandaşlık Boyutlarının Üniversiteye Göre Grup İstatistiği...	52

Tablo 22. D.V.B. Üniversiteye Göre Bağımsız Örneklem T-Testi.....	53
Tablo 23. D.V.B. Üniversiteye Göre Bağımsız Örneklem T-Testi ETA Kare Analizi.....	53
Tablo 24. D.V.Ö. Boyutlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Analizi.....	53
Tablo 25. Çevrimiçi İşlemler Boyutu Sınıf Değişkenine Göre Gabriel Post-Hoc Analizi.....	54
Tablo 26. D.V.Ö. Boyutlarının İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre ANOVA Analizi	55
Tablo 27. Erişim Boyutu İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Games-Howell Post-Hoc Analizi	55
Tablo 28. D.V.Ö. Boyutlarının Aylık Gelir Değişkenine Göre ANOVA Analizi	56
Tablo 29. Sağlık Boyutu Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Gabriel Post-Hoc Analizi	57
Tablo 30. Dijital Vatandaşlık ile Dijital Okuryazarlık Arasındaki İlişki Analizi.	58
Tablo 31. Dijital Vatandaşlık ile Dijital Okuryazarlık Arasındaki İlişki Analizi.	58

ŞEKİLLER

Sayfa

Şekil 1. Sosyal Bilimlerde Sosyal Bilgiler Disiplinleri	19
Şekil 2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarında Dijital Vatandaşlık ile İlgili Kazanımlar	29

EKLER

	<u>Sayfa</u>
EK-1 Kişisel Bilgi Formu	74
EK-2 Dijital Vatandaşlık Ölçeği	75
EK-3 Dijital Okuryazarlık Ölçeği	77
EK-4 Etik Kurul İzni	79
EK-5 Dijital Vatandaşlık Ölçeği Kullanım İzni	79
EK-6 Dijital Okuryazarlık Ölçeği Kullanım İzni	79

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Problem Durumu ve Önemi

Günümüz teknolojisinin neredeyse takip edilemez bir gelişme ve güncellenme hızı olduğu aşikâr bir durumdur. Bu sürekli ve sonu olmayan değişim furçasının içinde bulunan bireyler doğal olarak üye oldukları bu dünyanın sonuçlarına da maruz kalmaktadırlar. Bu sonuçlar bireylerin çevrelerinin etkileri dâhilinde, bilişsel düzeylerinde elde ettikleri beceriler ve bilgiler doğrultusunda da değişim gösterebilmektedir. Tıpkı hayatın diğer alanlarında olduğu gibi; birey yapmak istediği işin temel kavramlarını ve önem arz eden kısımlarını bildiği takdirde en iyi sonucunu verecektir. Yani bu değişim ve gelişim çağının merkezinde bulunan bireyler bu değişime nasıl ayak uydurmaları gerektiğini, bu gelişmeleri nasıl değerlendirmeleri gerektiğini ve hangi gelişmelerden nasıl ve ne miktarda yararlanabileceğini bildiği takdirde kendisini bu gelişmeler ve güncellemelerin olumsuz yanlarından koruması mümkün olacaktır. Kuşkusuz tüm gelişmeleri ya da güncellemeleri olumlu kabul etmek doğru değildir. Zira teknolojinin gelişmesi denilince bireylerin bu teknolojik gelişmeler ile daha üretken ve faydalı bireyler haline gelmesi zihinlerde tasvir edilir. Fakat TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021) verilerine bakıldığında, internet ortamında bulunan 16-74 yaş grubu bireylerin internet kullanım amaçlarının %73,8 oranında; sosyal paylaşım sitelerinde fotoğraf paylaşmak, kişisel profil oluşturmak ve ileti göndermek, %90 oranında internet üzerinden sesli veya görüntülü arama yapmak ve %93 oranında mesajlaşmak olduğu belirtilmektedir. Bu noktadan bakıldığında bütün yaşanan teknolojik gelişme durumlarının fayda kısmını büyük bir çoğunlukla kaçırma tehdidiyle karşı karşıya kalan bireyler görülmektedir. Bu sebepten dolayı bu bireylerin bu gelişmeleri nasıl değerlendirmeleri gerektiğini anlamaları, bu teknolojilere olabilecek en uygun şekilde ve kişisel faydanın yanı sıra toplum çıkarlarını da gözeterik adapte olmaları önem arz etmektedir. Bir nevi sosyal bilgiler dersinin günlük yaşama kazandırmayı hedeflemiş olduğu iyi vatandaş olgusunu, dijitalde de aktarma durumu ortaya çıkmaktadır. Öyle ki bu ihtiyaç sosyal bilgiler dersi içerisinde “dijital vatandaşlık” kavramının var olmasını ve bu çerçevede çeşitli konular, kurallar ve beceriler olarak ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır. Böylece bahsedilen olumsuz durumların engellenmesi ve özellikle de

genç bireylere yönelik dijital bilinçlendirme yoluna gidilmesi doğal olarak ortaya çıkmıştır.

Dijital ortamlarda bulunan bilinçli vatandaşlar yetiştirme gayesi taşıyan en temel kavram olarak ise “Dijital Vatandaşlık” kavramı gösterilebilir. Ribble’a (2021) göre bu kavram üç ana bölüm ve dokuz alt kavramdan oluşmaktadır. Yani dijital vatandaşlığı olduğu gibi tek bir manada ele alıp aktarmak bu olguda bireylerin yetersiz kalmasına sebep olacaktır. Alt anlamları ve kavramlarıyla bakıldığında tam manasıyla bir program ve bilinç oluşturmak mümkündür. Bu doğrultuda çeşitli etmenlerinde bu kavramın bireydeki varlığında ve seviyesinde etkili olacağını ifade etmek gerekmektedir.

Nihayetinde; günlük yaşamda bireyler için önem arz eden tüm değerler, olgular ve kavramları koruyan vatandaşlar ve bu doğrultuda içinde buldukları tüm durumları ve işleri en iyi şekilde topluma faydalı olacak bir halde yapmayı hedefleyen kimseler yetiştirmek amacı taşıyan sosyal bilgiler dersinin, güncel adapte olarak dijital ortamlarda da bu amacı koruyan ve taşıyan bireyler yetiştirmesi gerekmektedir. Gelişmelere açık ve esnek bir şekilde uyum sağlayan bu ders için “Dijital Vatandaşlık” kavramının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Yine ülkemizde teknolojik ortamda güncel olarak yaşanan gelişmeler de bu yönde izlenen politikalarda teknolojik gelişmelere ne kadar önem verildiğini ortaya koymaktadır. Zira “e-Devlet”, “e-Nabız” ve “e-Okul” gibi çeşitli uygulamaların resmi olarak hayatımıza hızlı bir şekilde dâhil edilmesi buna en büyük örnektir. Sonuç olarak amacı en bilinen haliyle iyi bir vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinin bu doğrultuda iyi bir dijital vatandaş yetiştirmesi gerekliliği de yadsınamaz bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde bu kazancı bireylere aktaracak olan meslek gruplarından birisi de sosyal bilgiler öğretmenleridir. Nitekim bireylere bu ve diğer bütün kazanımları ve değerleri sosyal yaşamlarına aktarmak adına ulaştıran ders olarak da sosyal bilgiler dersinden bahsetmek mümkündür. Yine araştırma kapsamında ele alınan “Dijital Vatandaşlık” ve diğer kavramlar da Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (2018) ortaya konmuştur. Bu açıdan da çalışma, bireylere bu kazanımların ne derece aktarıldığını göstermek ve yine bu kazanımların öğretmen adayları sıfatından kurtularak meslek hayatlarında diğer bireylere aktaracak olan kişilerde yeterli düzeyde var olup olmadığını anlamak için de önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen

adaylarına yönelik olarak geliştirilen çalışmanın amacı da bu doğrultuda belirlenmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Araştırma kapsamında belirlenen örneklem çerçevesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek ve bu düzeylerini; dijital okuryazarlık, cinsiyet, üniversite, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı ve aylık gelir düzeyi değişkenlerine göre incelemek, bu doğrultuda öneri veya öneriler sunmaktır.

1.3 Problem Cümlesi ve Alt Problemler

1.3.1 Problem Cümlesi

2021-2022 eğitim dönemlerinde Giresun Üniversitesi ve Trabzon Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde eğitim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri nedir ve cinsiyet, üniversite, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı ile aylık gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

1.3.2 Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri nedir?
2. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin cinsiyet, üniversite, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı ve aylık gelir değişkenleri ile ilişkisi nedir?
3. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki nedir?

1.4 Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bir kimsenin sosyal bulunuşluluğunu gerçekleştirme adına yol göstermek amacı taşıyan; antropoloji, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, felsefe, tarih, coğrafya, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve dahi vatandaşlık bilgisi muhteviyatını aktaran; öğrenme konularının ünite veya tema çatısında toplanmasını barındıran, kişinin sosyal ve fiziki çevresiyle aktivitesinin geçmiş, bugün ve gelecek kapsamında irdelendiği; bütünsel öğretim ideolojisinden yola çıkarak oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005).

Dijital: TDK (Türk Dil Kurumu, 2022) bilgilerin bir ekran üstünde elektronik olarak sunulması olarak tanımlarken, Cambridge (2022) ise bilgisayarları ve internet kullanmak ya da bunlarla ilgili olmak olarak tanımlamaktadır.

Vatandaşlık: Cambridge (2022) vatandaşlığı belirli bir ülkeye üye, taraf olma ve bu yüzden haklara sahibi olma durumu olarak tanımlarken, TDK (2022) yurttaşlık olarak tanımlamaktadır.

Dijital Vatandaşlık: Cambridge (2022) dijital vatandaşlığı interneti başkalarıyla iletişim kurmak, bir şeyler alıp satmak ve siyasette yer almak için kullanma ve bunu nasıl güvenli ve sorumlu bir şekilde yapabileceğini anlama durumu olarak ifade etmektedir.

1.5 Varsayımlar ve Sınırlılıklar

1.5.1 Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıda maddelendiği gibidir:

- Araştırma örnekleminin evreni yeterli düzeyde temsil ettiği varsayılmıştır.
- Araştırmaya katılan katılımcıların araştırmanın veri toplama aracındaki sorulara içtenlikle ve doğru yanıt verdiği varsayılmıştır.

1.5.2 Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda maddelendiği gibidir:

- Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılının 1. (güz) ve 2. (bahar) dönemleri ile sınırlıdır.
- Araştırma 236 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile sınırlıdır.
- Araştırma, veri toplama amacı ile kullanılan dijital vatandaşlık ölçeğine verilen cevaplar ile sınırlıdır.
- Araştırma, veri toplama amacı ile kullanılan dijital okuryazarlık ölçeğine verilen cevaplar ile sınırlıdır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Sosyal bilgiler dersinin kabul gören bir tanımı da bir vatandaşlık eğitimi olduğudur. Sosyal bilgiler dersi temelde; ait olduğu toplumun kültürel, dini ve milli değerlerini barındırırken, bir yandan da mevcudiyette bulunan yönetimlerin gelecek planlarına hizmet eden alt kavramları, ya da planları da barındırır. Sosyal bilgiler dersi bütün bunları bünyesinde toplarken çeşitli kavramları ve yenilenen, gelişen ve değişen dünyanın etkilerini de dâhil etmektedir. Sosyal bilgiler dersi tanımı ve kapsamıyla dahi birçok disiplini içerisinde barındırmasıyla da yeniliğe ve gelişime açık bir alan olduğunu göstermektedir. Ülkemiz eğitim sisteminde de bu güncellemeler ve önemli gelişmeler pek tabii yer edinmekte ve öğretim programlarının içerisine dâhil edilmektedir. Bu kapsamda bu programlarda yer alan beceri ve değerlerin aktarımı da güncel bir eğitim için haliyle önem arz etmektedir. Bu beceri ve değerlerin hangi oranda aktarıldığı da dersin verimliliğini ve başarı oranını kaçınılmaz şekilde arttırmalıdır. Bunun için öncelikle ders veren kimseleri yani öğretmenleri iyi yetiştirmek, doğru ve güncel enformasyonlarla beslemek de en doğru adımlardan birisi olacaktır.

2.1 Sosyal Bilimler

Zaman içinde dönemin gereklerine uygun olarak gerçekleşen gelişim ve dönüşüm, insanı ve toplumları ilgilendiren çeşitli, karmaşık sorunlar, gerçekler, sosyal konular sosyal bilim disiplinlerinin önemini arttırmıştır (Köstüklü, 2014). Bu kapsamda sosyal bilim disiplinleri kendi yorumunu işe koşmuş, birtakım sorular üretmiş ve cevap bulmaya çalışmıştır. Diğer bir deyişle sosyal bilimler ifadesi ile bireylerin toplumla, toplum içinde birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğu kastedilir (Pektaş, 1991).

Sosyal bilimler şemsiyesi altında tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, hukuk, antropoloji, arkeoloji, felsefe, ekonomi gibi disiplinler yer alır. sosyal bilgiler ise içeriğini sosyal bilimlere ait bilgilerden ve beşerî bilimlere yönelik anlayışlardan alır (Barth, Shermis ve Barr, 2013). Fránquiz (2018) e göre sosyal bilimler, her biri kendi yöntemlerine ve kelime dağarcığına sahip bir disiplinler grubudur. Sosyal bilimlerin amacı toplumu ve insanların davranışlarını ve dünyalarını etkileme biçimlerini incelemek olduğundan, kapsamı geniştir ve diğer birçok disiplinin yanı sıra sanat, beşerî bilimler ve eğitimi içerir.

Sosyal bilim, başlı başına bilim dalı değildir, birçok disiplinden oluşur. Bu disiplinler hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Ülkemizde bulunan en bilinen örgü; sosyoloji, tarih, coğrafya, psikoloji, siyaset bilimi, ekonomi, hukuk, antropoloji, eğitim, halk bilim, iletişim, etnoloji, sanat tarihi ve arkeolojinin sosyal bilimleri var ettiğidir. Bir başka açıdan UNESCO'ya (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) göre sosyoloji, psikoloji, kültüre antropoloji, uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler, ekonomi, hukuk, suçbilim ve istatistiği bu olguyu gerçekleştirir. Sosyal bilimler konsepti yerine kimi zaman "Toplum Bilimleri" olgusu geçmektedir. 20. yy. ikinci aşamasından itibaren ABD'de "Toplum Bilimleri" yerine "Davranış Bilimleri" ifadesinin var olması benimsenmiş, bu bilim kapsamına fizikî antropoloji, dil bilim ve psikoloji dahil edilmiştir. Sosyal bilimlerin yalnız kendisi bir bilim değildir, bu yüzden genel bir sosyal bilim kuramı ve usulü oluşturulamamıştır. Bu yüzden ki sosyal bilimi var eden bütün alanlar kendine has teori ve yöntemler ortaya koymuştur (Bilgili, 2015).

2.2 Sosyal Bilgiler

Varsayımsal olarak sosyal bilgiler akımının rehberlerinden görülen Edgar Bruce Wesley (1891-1980), henüz 20. yy. başında, sosyal bilgileri "pedagojik hedeflerle sosyal bilimleri sadeleştirerek sunan bir öğrenci" olarak tanımlarken, sosyal bilgiler eğitiminde lider vasfına sahip ABD'nin (Amerika Birleşik Devletleri) Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin idareci kadrosu da 1992 yılında sosyal bilgilerin "erişkin bireyi beslemek için sosyal ve beşerî bilimleri kaynaştıran alan" olduğu yorumunu benimsemiştir (İnan, 2019). Sözer (1998) sosyal bilgiler dersini, tarih, coğrafya, sosyoloji, siyaset bilimi, psikoloji gibi sosyal alanlardan alınmış ana kültür değerlerinin alanlar arası bir perspektifle ayıklanıp birleştirilerek ilköğretim dönemindeki bireylerin anlayış seviyelerine uyan duruma getiren bir ders olarak tanımlamıştır. Doğanay (2008) ise sosyal bilgileri bireyleri ve etrafıyla aktivitesini zaman ve yer kapsamında analiz eden mühim bir ilköğretim dersi olarak bildirmektedir. Karagözoğlu (1966), sosyal bilgilerin bireyler ile alakası bulunan bilim dallarından tarih, coğrafya, yurttaşlık, felsefe, antropoloji, sosyoloji ve ekonomi alanlarında ortaya konan dizgeli işlerin tümüne atfedilen ad olduğunu ifade etmektedir. Bu tanımların yanı sıra Sönmez'e (2010) göre sosyal bilgiler, sosyal realiteyle ortaya koymaya dayanan ilinti oluşturma aşaması ve bunun

akabinde elde edilen dirlik enformasyonlar toplamıdır. Bilgili'ye (2015) göre de sosyal bilimlerin muhteviyatında bulunan farklı alanların bir araya gelmesiyle zuhur etmiş bir öğrenim programı olan sosyal bilgiler hakkında değişik tanımlar yapılmaktadır. Bunlar;

- Bireyleri mesuliyetli yurttaşlar olarak yetiştirme denemeleri,
- Yararlı ve mesuliyetli vatandaşlar eğitmek adına ilkokul ve ortaokullarda, Sosyal bilimler alanlarından belirlenmiş enformasyonlarla bağlantılı, bireylere sosyal hayatla alakadar ana bilgi, beceri, yaklaşım ve değerlerin aksettirildiği bir çalışma alanıdır.

MEB'e (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) göre sosyal bilgiler, öğrencinin sosyal varlığını realiteye dökmesine yol göstermesi amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, hukuk ve siyaset bilimi gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi içeriklerini aktaran; öğrenme kapsamlarının bir ünite ya da tema çatısında toplanmasını barındıran; bireyin sosyal ve fiziki hinterlandıyla etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek anlamında irdelendiği; birleşik öğretim fikrinden hareketle ortaya çıkmış bir ilköğretim dersidir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında ayrı bir alan olarak değil, muhteviyata göre ortaya çıkarılmış ünitelerden oluşan bir öğretim programı ve derstir demek mümkündür. Diğer bir deyişle sosyal bilgiler sosyal bilim disiplinlerinin ürettiği bilgilerden yararlanır (Tay, 2015). Buna bağlı olarak, mevcut tanımların ortak özelliklerini ortaya koyan Doğanay (2008) da sosyal bilgilerin enformasyon tabanını sosyal bilimler ve beşerle alakalı bütün enformasyonlar oluşturmaktadır der.

Sosyal bilgiler ismiyle ilköğretimde bir dersin verilmesi ilk olarak aydınlanmanın tanınmış filozoflarından Fransız Marquis de Condorcet (1743-1794) tarafından çıkarılmış, Condorcet ilköğretim düzeyinden beri iyi ve uyumlu yurttaşlar eğitmek üzere sosyal bilimlerden seçilecek içeriklerin eğitim amacına kanalize edecek bir dersin var olması ihtiyacını aktarmış, ortaya konan ihtiyaç sosyal bilgiler dersi olarak isimlendirilmiştir (Kara, Topkaya ve Şimşek., 2013). Sosyal bilgiler dersi Türkiye'de ilk kez 1968 yılında müfredata girmiştir. Ardından 1985'te sosyal bilgiler dersi kaldırılmış ve yerine "Millî Tarih" ve "Millî Coğrafya" dersleri konulmuştur. 1998 yılında sosyal bilgiler dersi zorunlu eğitimin 8 yıla

çıkmasının hemen ardından tekrardan müfredata girmiştir. 2005'te sosyal bilgiler dersi yapılandırmacı eğitim anlayışına geçerek dönüşüme girmiştir. Sosyal bilgiler dersinin kapsamını oluşturan tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi ise 1968'den önce ilk ve ortaokullarda otonom dersler olarak verilmekteydi (İnan, 2019).

2.3 Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimlerin İlişkisi

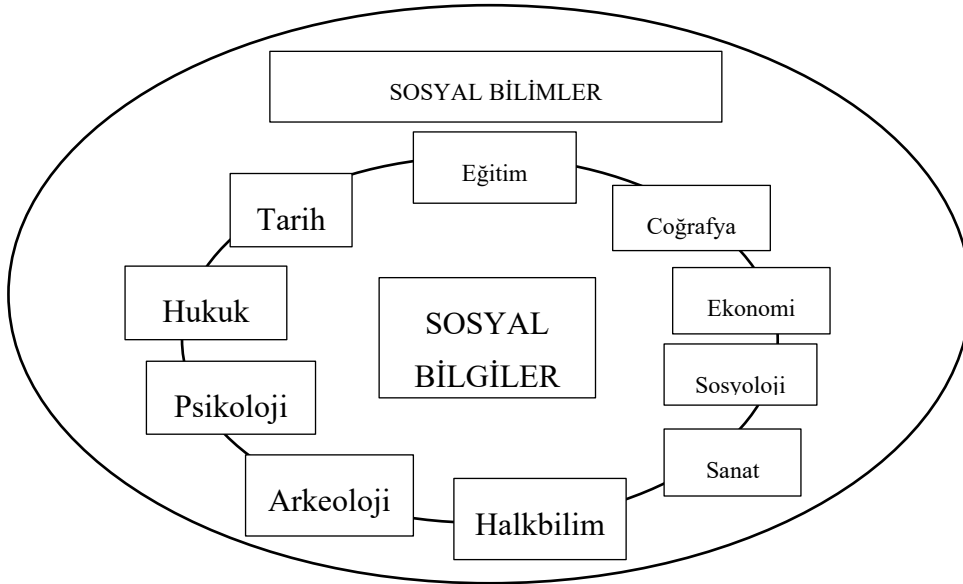
Günümüzde muhteviyatının bilgisinden ziyade sadece adlandırmalarından dolayı dahi bu iki kavramın karıştırılması söz konusudur. Burada daha önce sunulmuş bilgilendirmelerden yola çıkıldığında basit bir sonuca varmak mümkündür. Kapsam olarak bakıldığında dahi sosyal bilimlerin, sosyal bilgilerden daha geniş bir kapsamı olduğunu ve sosyal bilgileri içine dâhil ettiği görülmektedir.

Bilgili (2015) sosyal bilimler ile sosyal bilgilerin ilişkisini aynı yönleri ve aykırı taraflarıyla şu şekilde ortaya koymaktadır;

- Amaçlar bazında; sosyal bilgiler bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırmayı, sosyal bilimler insani anlayışı çağdaşlaştırmayı amaçlar. sosyal bilimlerin amacı halis bir birey var etmek iken, sosyal bilgilerin amacı halis bir yurttaş yetiştirmektir.
- Hedef kitle bakımından; sosyal bilimlerin kitlesi tüm insanlardır. Öğrenci, yaşlı, yetişkin, meslek sahibi herkes dâhildir. sosyal bilgilerin varmayı amaçladığı hedef kitle ise, yalnızca seçilmiş sınıflarda eğitim gören öğrencilerdir.
- Yöntem bakımından; sosyal bilimler ele aldığı konuyu belirli bir araştırma yöntemi dâhilinde inceler. sosyal bilgiler ise bir ders programı olması nedeniyle belirli bir yöntem kullanarak araştırma ve inceleme çalışması yapmaz.
- Veriler açısından; sosyal bilimlerin verileri, sosyal bilgiler ders programının konularıdır. sosyal bilgiler dersinde işlenen konulara ait bütün bilgiler, sosyal bilimciler tarafından yapılan araştırmalar sonucu elde edilmiş verilerdir. Sosyal bilimin sonuç bilgileri, sosyal bilgilerin konularıdır da denilebilir.

- Sosyal bilgiler, disiplinler arası bir öğretim programı olarak nitelendirilebilir. Yani sosyal bilim disiplinlerinin oluşturduğu bir öğretim programıdır.
- Taşıdıkları toplum değerlerini ve öğretileri devletler yurttaşlarına aktarmayı hedefler. Bu kapsamda milletimizin de Atatürk değeri ve inkılaplarına sadakat, anayasanın üstün konumu, demokrasi, birey haklarına saygı gibi öğretileri bulunmaktadır. Bütün bunlar sosyal bilimciler ile oluşturulup, sosyal bilgiler dersi ile genç bireylere aktarılır.

Bilgili'nin (2015) benzerlikler ve farklılıklar tespitlerine baktığımızda ortak olan şeylerin içerik kısımlarında buluşturulan enformasyonlar ile "sosyal" kelimesi olduğunu görmekteyiz. İnan (2019) da sosyal bilgileri, çocuklara kamu ile ilgili elzem ve faydalı olan realitelerin okulda aktarıldığı bir ders olarak betimlemiş ardından sosyal bilimleri de bireylerin toplum dahilinde daha iyi ve daha hoşnut yaşamalarının alternatiflerini arayan formal irdeleme alanları olarak aktarmıştır.



Şekil 1. Sosyal Bilimlerde Sosyal Bilgiler Disiplinleri

Bilgili'nin (2015) oluşturduğu üzere Şekil 1 incelendiğinde, sosyal bilim disiplinleri ve sosyal bilgiler dersinin konumu itibariyle sosyal bilgilerin sosyal bilimlerin kavramsal ve kapsam olarak içinde bulunduğu açıkça görülmektedir. Bu açıdan bu bilimlerin her birinde gerçekleşen değişim ve güncellemelerin de sosyal bilgiler öğretiminin içerisinde değişiklik yaratması beklenecektir. Günümüzde yaşanan dijitalleşme ile günlük hayata dâhil olan dijital vatandaşlık kavramı da bu güncellemelerden birisi olarak sosyal bilgiler öğretimine dâhil olmaktadır.

2.4 Vatandaşlık ve Dijital Vatandaşlık

2.4.1 Vatandaşlık Kavramı

Cambridge'e (2022) göre vatandaşlık; bir ülkeye taraf olma ve bu taraflılıktan doğan haklara sahip olmayı ifade etmektedir.

Susan (1995) vatandaşlık literatürünün çoğunlukla karmaşık yapıda kaldığını ve böyle görünmekte olduğunu belirtmektedir. Bunun sebebi olarak ise; özellikle son tarihsel dönemde etkisi altında bırakıldığı radikal (ve aynı anda muhafazakâr) düşünce yapıları ile bu kavramın farklı bireyler adına farklı anlamlar ifade etmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Burada göz önünde bulundurulması gereken şeyi; vatandaşlık düşüncesinin kullanımındaki terminolojik ve kavramsal farklılıkların tarafsız olmaması, şeklinde açıklamaktadır. Yani Susan'a (1995) göre vatandaşlık kavramının manası etrafında ideolojik bir sahiplik ya da kontrol mücadelesi olması yadsınamaz bir durum olarak bireylerin karşısına çıkmaktadır. Böylece vatandaşlık kavramının etrafında, gerekli olan ya da gerekli olduğuna inanılan gereklilikler belirlenmekte ve vatandaşlık konseptinin çerçevesi çizilmektedir. Osler ve Starkey'e (2005) göre bu durumda eğer vatandaşlık ihtilafı ve tartışmaya açık bir kavram ise, aynı şekilde "iyi vatandaş" olmanın da ihtilafı ve tartışmaya açık bir durum olacağını savunmaktadır. Öz olarak bakıldığında Susan (1995) uluslararası sınırlardan kişisel sınırlara kadar varlığı bilinen bir siyasi vatandaşlık coğrafyası kavramından bahsetmektedir. Bu siyasi vatandaşlık coğrafyasında ise daha önceki tanımlamalarına bakıldığında uluslararası sınırlarda ülke çıkarları, hedefleri ve planları yer alırken, kişisel sınırlarda ise eğitimin yer aldığını fark etmek kaçınılmaz olmaktadır.

Baron (2015) ise bir başka açıdan, ifadesinde demokrasinin vatandaşlığa bağlı olduğunu söylemektedir. Baron'a göre; vatandaşların, işlevsel bozukluklara yol açacak yöntemleri seçmesinin, en basit tabir ile olabileceklerinden çok daha az ahlaklı davranmalarına yol açacağını ifade etmektedir. Bu vatandaşların da zarar vereceklerini belirtmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde vatandaşlık kavramının, çevresel faktörler ile sebep sonuç ilişkisine giren bir kavram olduğunu görmek mümkündür. Örnek olarak Davies (2001) bir ülkenin özümlediği vatandaşlık eğitiminin doğal yapısının; devletin siyasi çerçevesi, düşüncesi ve bunun gibi kavramlardan büyük ölçüde etkilendiğini gözlemlemektedir. Gelişen ve

değişen dünya ile vatandaşlık eğitiminin; devletin siyasi çerçevesi, düşüncesi ve diğer kavramlarında ortaya çıkan teknolojik güncellemeler ile dijitale doğru yönelmekte olduğu anlaşılmaktadır.

2.4.2 Dijital Vatandaşlık Kavramı

İletişimin çeşitli boyutları söz konusudur. İletişimin bu yeni boyutu, aynı zamanda “ağ toplumu” olarak nitelendirilen yeni bir toplum kavramını da beraberinde getirmiş ve bu toplumda yaşayan bireyler “dijital vatandaşlar” olarak tanımlanmıştır (Castells, 2000). Dijital vatandaşlık kavramı, bireylerin dijital araçları sorumlu ve uygun kullanımı doğrultusunda; sorumluluk seviyeleri ile ilişkilendirilmektedir (Mossberger, Tolbert ve McNeal, 2007). Farmer (2010) dijital vatandaşlığı, internetteki enformasyonlara faydalı bir halde ulaşarak bu enformasyonlardan hem bireysel hem de toplumsal fayda hedefiyle istifade edebilen kişilerin eğitilmesine yönelik olarak aktarılan eğitim olarak ifade etmektedir. Bir başka açıdan dijital vatandaşlık bireylerin interneti ve enformasyona ulaşım yollarını; etik, yasal, güvenli ve sorumlu şekilde istifade edebilmeleri olarak tanımlanmıştır (Akt: Turan ve Karasu-Avcı, 2019).

Ribble (2021) üç bölüm ve toplamda dokuz alt unsur çerçevesinde dijital vatandaşlığın temelini öğretilebileceğini söylemektedir. Bunlar:

1. Saygı duy (Respect):

- Dijital erişim (Digital access): Dijital hakların ve erişimin eşitliğini savunmak, dijital vatandaşlığın başladığı yerdir.
- Dijital görgü (Digital etiquette): Kurallar ve politikalar yeterli değildir – herkese çevrim içi ortamda uygun şekilde davranmayı öğretmeliyiz.
- Dijital hukuk (Digital law): Kullanıcıların birbirlerinin dijital mülklerini nasıl düzgün bir şekilde kullanacaklarını ve paylaşacaklarını anlamaları elzemdir.

2. Eğitim (Educate):

- Dijital iletişim (Digital communication): Mevcut olan çok sayıda iletişim olduğundan, öğrencilerin hitap edecekleri topluluk ve mesajlarına bağlı olarak doğru araçları nasıl seçeceklerini öğrenmeleri gerekmektedir.

- Dijital okuryazarlık (Digital literacy): Bu, araçları kullanmaktan çok daha fazlasını içerir. Dijital okuryazarlık, materyalleri nasıl bulacağı, değerlendireceği ve kaynak göstereceği ile ilgilidir.
 - Dijital ticaret (Digital commerce): Öğrencilerin daha çok çevrimiçi alışveriş yapmasıyla beraber, dijital ekonomide nasıl etkin tüketiciler olacaklarını anlamaları gerekmektedir.
3. Korumak (Protect):
- Dijital hak ve sorumluluklar (Digital rights and responsibilities): Öğrenciler gizlilik ve konuşma özgürlüğü gibi temel dijital haklarını anlamalıdır.
 - Dijital güvenlik ve koruma (Digital safety and security): Dijital vatandaşlar, gizlilik özelliklerini kontrol ederek bilgilerini nasıl himaye edeceklerini bilmelidirler.
 - Dijital sağlık ve zindelik (Digital health and wellness): Dijital dünyada yaşamın bir önemli tarafı da ne zaman fişi çekeceğini bilmektir. Öğrencilerin, çevrimiçi ve çevrimdışı zamanlarını ve etkinliklerini nasıl önceliklendirecekleri konusunda bilinçli kararlar vermeleri gerekmektedir. Denge, DigCitCommit'in beş yetkinliğinden biridir.

Digcitcommit.org'a (t.y.) göre dijital vatandaşlık, bugünün öğrencileri ve yarının liderleri için elzem bir beceridir. Bu kapsamda belirlenen beş yetkinliğin ise tartışmaları yapılmayacaklardan yapılacaklara çevireceğinden bahsetmektedir. Bu beş yetkinlik ise şunlardır:

- Kapsayıcı (Inclusive): Birden çok bakış açısını anlamaya ve duymaya açıktır ve çevrimiçi ortamda başkalarıyla saygı ve empati çerçevesinde etkileşimde bulunur.
- Bilinçli (Informed): Dijital medya ve sosyal paylaşımların doğruluğunu, bakış açısını ve geçerliliğini değerlendirir.
- Müdahil olan (Engaged): Sivil katılım için, sorunları çözmek ve hem fiziksel hem de sanal topluluklarda iyilik için bir güç olmak adına teknoloji ve dijital kanalları kullanır.

- Dengeli (Balanced): Çevrimiçi ve çevrimdışı etkinliklerini ve zamanını nasıl önceliklendireceği hakkında bilinçli kararlar verir.
- Dikkatli (Alert): Çevrimiçi eylemlerimin farkındadır ve diğer çevrimiçi olanlar için nasıl güvenli ortamlar yaratacağını ve nasıl güvende olacağını bilir.

Dijital vatandaşlığın alt boyutuna bakıldığında, söz konusu bu alt boyutlar bireylerin sosyal hayatını düzenlemekte, kolaylaştırmakta, böylece bireyin sosyalleşmesini ve toplumla bütünleşmesini sağlamaktadır. Dijital vatandaşlık, okulda kazanılan bir dizi bilgi, beceri, tutum ve değerlerin hayata entegre edilmesi için bir araç olarak görülmektedir (Dedebalı ve Daşdemir, 2019). Bu aracı kullanırken bireylerin ihtiyacı olan yöntemi ya da yolu en doğru şekilde seçebilmeleri için dijital okuryazarlık boyutunun iyi kavranması gerekmektedir.

2.5 Okuryazarlık ve Dijital Okuryazarlık

2.5.1 Okuryazarlık Kavramı

Güneş (2019) okuryazarlık kavramının ekseriyetle gençler ve erişkin bireyler için kullanıldığını ifade etmektedir. TDK (2022) ise bu kavramı kısaca okuryazar olma hâli olarak tanımlamaktadır. Güneş (2019) okuryazarlığın, genellikle herhangi bir dilin barındırdığı işaretleri hatırlamak, okumak ve anlamak ile başlamakta olduğunu belirtmektedir. Daha önceleri yalnızca; ismini okuyabilen, yazabilen ve imza atabilen kimselere okuryazar denebildiğini vurgulamakta olan Güneş (2019), gün geçtikçe bu yüzeysel kavrayışın güncellendiğini de eklemektedir. Yine bu çerçevede icra edilen çalışmalar sonucu okuryazarlık kavramının karışık, kişiden kişiye fark edebilen ve seviyeli bir nitelik taşıdığı ortaya konmaktadır. Kavramın işlevselliğinin gündeme taşınması sonucu, sadece okuma ile yazma değil; bu nitelikleri olağan yaşamda uygulama, bireyin sosyal, ekonomik, vatandaşlık ödev ve rollerine hazırlanmasının yöntemi olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bu kavram temel hak olarak kabul edilmektedir.

Yontar'a (2019) göre genellikle okuryazarlık kavramının niteliklerine sahip olma, bir kimsenin belli bir kültür içerisinde pay edilen dili okuyup yazıya çevirebilmesi manasını taşımaktayken, dijital okuryazarlık ise sayısal teknolojileri kullanıp enformasyona erişme, bu enformasyonu düzenleme, yorumlayarak ifade

etme, aktarma ve bilgi ortaya çıkarma silsilesiyle beraber, sayısal yazıların okunup yazıya aktarılmasını barındırmaktadır. Bu açıdan dünyadaki dijitalleşme ve hızla gelişmekte olan teknolojilerin ardından eğitim mecrasında da dijital vatandaşlık kavramı mevcudiyetine kavuşmakta, bu mevcudiyetin gerçekleşmesinde de dijital okuryazarlık kavramının gerekliliği yer edinmektedir.

2.5.2 Dijital Okuryazarlık Kavramı

Dijital çağda enformasyon gruplarında gelişmelerin şiddetli bir şekilde devam etmesiyle ihtiva eden sorunların üstesinden gelebilmek adına bazı bilişsel becerilere hâkim olunmasına gerek duyulmaktadır. Bu beceriler çoğunlukla “dijital okuryazarlık” olarak ifade edilir (Sönmez ve Gül, 2014). Dijital okuryazarlık, dijital aletlerin gerektirdiği stratejik becerilere sahip olmakla başlar. Dijital çevrelerden alınan enformasyonlara tenkidî yaklaşabilme ve bu enformasyonların gerçekliğini soruşturabilme becerilerinin de edinilmesini gerekli görür (Şimşek ve Öztürk, 2019).

Dijital okuryazarlık, bireyin modern dijital bilgi ekonomisine erişmesi, gezinmesi, anlaması ve katkıda bulunması için gerekli becerileri sağlar. Başka bir deyişle bir kişinin modern internet aracılığı ile sağlanan dünyanın aktif bir üyesi olabilmesi için gerekli beceri setidir. Daha genel medya okuryazarlığı gibi, dijital okuryazarlığı geliştirmek de bir kişinin dijital olarak sağlanan bilgileri “okuması” ve anlamayı öğrenmesini gerektirir; bununla birlikte birçok dijital teknolojinin etkileşimli dünyası gereği dijital okuryazarlık, bireylerin dijital medya aracılığıyla aldıkları mesajları basitçe kavrayabilmenin ötesinde beceriler geliştirmelerini de gerektirmektedir. Bir kişinin dijital okuryazar olarak kabul edilmesi için şu maddeleri anlaması gerekmektedir (Baron, 2019):

- Bilgiye ulaşmak için modern dijital teknolojiler nasıl kullanılır?
- Dijital teknolojiler tarafından sağlanan karmaşık bilgi ağı içerisinde yol nasıl bulunur?
- Dijital medyada olan mesajlar nasıl “okunur” ve anlamlandırılır?
- Dijital teknolojiyi kullanarak dijital bilgi ekonomisine nasıl katkıda bulunabilir?

Deakin Üniversitesi, lisans mezuniyet koşulları içerisinde yer alan dijital okuryazarlığı; teknolojileri bilgi bulmak, kullanmak ve yaymak için kullanmak olarak tanımlar (Owen, Hagel, Lingham ve Tyson, 2016). Chapman (1999) ise dijital okuryazarlığı, internetin göz korkutucu kapsamı ve görünürdeki düzensizliğinden korkanlar için mantıklı bir seyir haritası olarak tanımlamaktadır.

Çağımızda hemen her çocuk dijital teknolojilerin içinde doğmakta, okulla tanışmadan dijital aletlerden yararlanmakta ve bu teknolojiler ile alakalı malumat edinmektedirler (Çubukçu ve Bayzan, 2013). Bu noktada dijital okuryazarlık çağımızdaki değişimlere hızlı bir şekilde ayak uydurma kapasitesini arttırmaktadır (Şimşek ve Öztürk, 2019).

Akkoyunlu ve Soylu (2010) dijital okuryazarlığı dijital yazıları okumanın yanı sıra dijital araçları kullanarak bilgiye ulaşmak, düzenlemek, analiz etmek, değerlendirmek, yorumlamak, bilgiyi aktarmak ve üretmek olarak açıklamaktadır.

Dijital okuryazarlık farklı yönlerden tanımlanmış ve bu kavrama çeşitli değerler atfedilmiştir. Ancak bu farklılıklar, dijital okuryazarlığın tanımlarına ve niteliklerine olduğu kadar beceri olarak tanımlanan alanlara da yansımıştır (Çakmak ve Bulut, 2019). Ng'ye (2012) göre temel dijital vatandaşlık becerileri şunlardan oluşmaktadır;

- Görevleri tamamlamak, problemleri çözmek, ya da sonuçlar geliştirmek için doğru teknolojik aletleri kullanabilme ya da niteliklerinden istifade edebilme yeteneği.
- Bilgisayar temelli basit işlemleri yönetme ve günlük kullanım için kaynaklara ulaşma yeteneği.
- Araştırma, tanımlama ve bilgiyi etkili şekilde değerlendirme yeteneği.
- Çevrimiçi topluluklarda etik kuralları takip etme ve kendini dijital olarak geliştirilmiş çevrelerde zarardan koruma yeteneği.

Hague ve Payton (2010) ise dijital okuryazar bir bireyin sahip olması gereken yetenekleri şu şekilde sıralamaktadır;

- Gerekli bilgileri nerede ve nasıl bulabileceğini bilmek ve bunu yaparken etik prensipleri düşünmek,

- Doğru bilgiyi ve bu bilgiyi nerede bulacağını değerlendirme becerisi, bu bilgiyi sunacak araçları bilme ve çıktılarını tanımak,
- Elde edilen bilgiyi diğerleriyle iş birliği içinde paylaşmak ve iletişim için güvenli kanalları kullanma yeteneği.

Martin (2005) dijital okuryazarlığı dijital aletlerin ya da dijital olan referansların farkına varmak, onlara ulaşmak, onlara hükmetmek, irdelemek, tahlil etmek ve harmanlamak; yeni enformasyon meydana getirmek, topluluklar arası haberleşme araçlarında ekspresyonlar oluşturmak ve farklı kişilerle iletişim oluşturabilmek adına kişilerin farkındalığı, davranışları ve yeteneği olarak tanımlamaktadır. Eshet-Alkalai (2002) ise dijital okuryazarlığın kendine özgü bir imgeleme yolu olduğunu; bunun yanı sıra da internette yalnızca enformasyon almayı değil, alınan bilgilerin hangi şekillerde, hangi yorumlarla yani nasıl analiz edileceğini, alakalı ya da alakasız bilgiler içinden seçim yapma yeteneğini gerektirdiğini ifade etmektedir. Maden S., Maden A. ve Banaz (2018), yaptıkları tanımlamada; dijital okuryazarlıktan, genel olarak bireylerin, farklı hedefler doğrultusunda dijital araçlardan okuyup yazıya geçirme hâlleri olarak bahsetmektedirler. Genel anlamda dijital yetenekler dijital araçları kullanabilmek için bunları açıp kapayabilmek, klavye kullanabilmek, fare kullanabilmek ya da dijital araca göre dokunmatik yüzeyleri kullanabilmek, sağ ya da sol tıklama yapabilmek, çift tıklayabilmek, uzun basabilmek minvalindeki yetenekler ile bilgisayar klasörlerinin hangi yollarla oluşturulabileceğini, kaydedilebileceğini, bulunabileceğini ya da düzenlenebileceğini; farklı bilgisayar programlarının nasıl açılabilceğini, kullanılabilceğini ya da kapatılabileceğini de kapsamaktadır (Duran ve Özen, 2018).

Dijital çağın gerekliliklerine dijital okuryazarlık konsepti içerisinde çalışmada bahsedildiği gibi çeşitli beceriler aracılığı ile yer verilmektedir. Bu bilişsel becerileri içerisinde barındıran dijital okuryazarlık kavramı ise dijital vatandaşlık olgusunun altında yer almaktadır. Bu açıdan dijital vatandaşlık kavramının ve bir boyutu olan dijital okuryazarlık kavramının günümüz koşullarına uygun bireylerin yetişmesinde arz ettiği önem ortaya çıkmaktadır. Bu bireylerin yetişmesinde ve bu becerilerin aktarımında önemli bir rol sahibi olan bir çalışma alanı olarak ortaya

çıkan sosyal bilgiler dersi ile dijital vatandaşlık kavramının ilişkisini incelemek gerekmektedir.

2.6 Sosyal Bilgiler ve Dijital Vatandaşlık

Sosyal bilgiler programının ilk iki amacına bakıldığında sorumluluk anlamında nasıl bir vatandaş olmalarının belirtildiği görülmektedir. Yine bireylerin günün koşullarına uygun olarak yaşamda karşılaşmış oldukları problemleri çözebilme yeteneğine kavuşmaları istenmektedir (Daşcıoğlu ve Şimşek, 2019). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 4. ve 7. sınıf seviyelerinde araştırma, bilgi teknolojilerinden istifade etme, dönüşüm ve devamlılığı kavrama, tenkidî imgeleme, duygudaşlık, müteşebbislik, inceleme, iletişim, takdire varma becerisi, çevreyi kavrama, sorun çözme, toplumsal katılım, Türkçeyi uygun, halis ve etkileyici kullanma, yaratıcı imgeleme ile zaman ve kronolojiyi kavrama gibi 15 ana beceri yer edinmektedir (MEB, 2005). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ise dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı, iş birliği, öz denetim, politik okuryazarlık ve yenilikçi düşünme gibi beceriler ilk defa yer almaktadır (Daşcıoğlu ve Şimşek, 2019). Yine 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan yetkinlikler incelendiğinde, "dijital yetkinlik" kavramı dijital vatandaşlık boyutu açısından dikkat çekmektedir (MEB, 2018). Bu kapsamda sosyal bilgiler dersinin içeriğine uygun olarak yenilenen ve değişen teknolojiler, buna karşın dönüşüm geçiren toplumsal yapılar ve insanlara hızla uyum sağlayabilmek adına öğretim programlarına eklemeler yapıldığını görmek mümkündür.

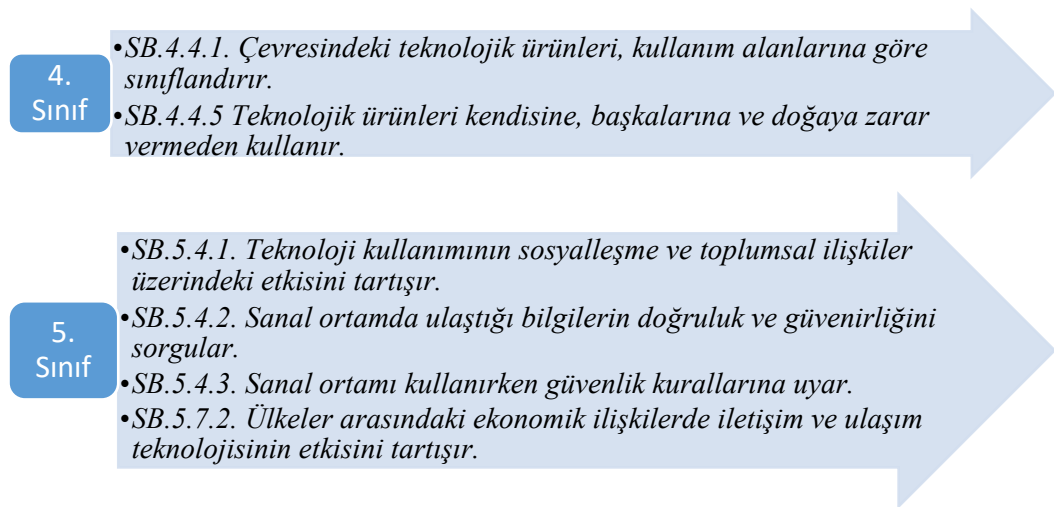
21. yy. ihtiyaçlarına hâkim olan bireyler ortaya çıkarma uygunluğuna sahip olan sosyal bilgiler dersi öğretmenleri yaratmak mühim bir mesele haline gelmiştir. MEB (2005) tanımı irdelendiğinde de tüm bu dijital dönüşüm döneminin yansımaları görülebilmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersine yansımaları da aynı büyüklükte olmuştur. Öyle ki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda uygulama, ölçme ve değerlendirme gibi birçok alanda bu teknolojik vurgulamalar fark edilmektedir. Bunlar dijital vatandaşlık konseptinin iz düşümleri olarak yorumlanabilir (Çelik, 2021). Yaylak ve İnan (2018) da yapmış oldukları çalışmada, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital çağın bir getirisi olan sosyal medyayı benimseme seviyelerini ve sosyal medyanın eğitim

süreçlerinde kullanım düzeylerini “katılıyorum” seviyesinde tespit etmişlerdir. Bu yönden de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijitalleşme ve dijital vatandaşlık eğitimi yolunda ilerlediği gözlemlenmektedir.

2.6.1 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Dijital Vatandaşlık

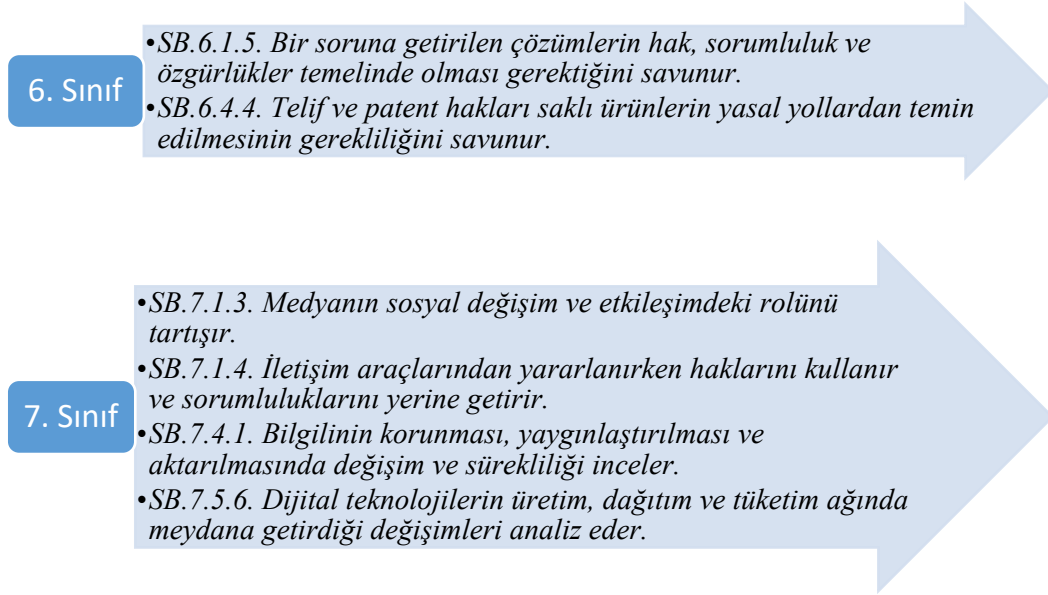
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na göz atıldığında dersin özel amaçlar bölümünde “11. Madde: Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları” (MEB, 2018) çerçevesinde dijital okuryazarlık vurgusu amaçlandığı ifade edilebilir. Program içeriğinde yer alan dijital yetkinlikler devamında yer alan bölümlere de yansıtılarak kendisinden izler bırakmıştır. Bu çerçevede program içerisindeki; Değişim ve sürekliliği algılama, İletişim, Eleştirel düşünme, İş birliği, Dijital okuryazarlık, Medya okuryazarlığı gibi beceriler dijital teknoloji geçişini uygun şekilde yapabilmek adına programla ilişkilendirilmiştir. Yine bu doğrultuda içerikte yer alan bilimsellik, estetik ve dürüstlük gibi değerler de bu süreçte uygulanabilir kavramlardır.

Programda yer alan temel beceriler ve kazanımlar dijital vatandaşlık ile alakalı olarak incelendiğinde birçok yön temelinde ilişkili olduklarını görmek mümkündür. Bu kazanımlar belirli sınıflarda yoğunlaşmamakla beraber dört sınıf kademesine de dağıtılmıştır. Kazanımların hedefleri düşünüldüğünde dijital vatandaşlık boyutları ve amaçlarıyla olan uygunluğu anlaşılmaktadır. Öğretim programı ile olan ilişkisi dolayısıyla sosyal bilgiler ders kitaplarını da bu kapsamda incelemek gerekmektedir.



Şekil 2 Devam ediyor

Şekil 2 Devam



Şekil 1. 2018 Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarında Dijital Vatandaşlık ile İlgili Kazanımlar

Şekil 2 incelendiğinde burada yer alan 4. Sınıf 4.4.1. ve 4.4.5. kazanımları sırasıyla “Dijital Erişim” ve “Dijital Sağlık” boyutlarıyla ilişkilidir. 5. Sınıf 5.4.1. kazanımıyla “Dijital Okuryazarlık” ve “Dijital İletişim” boyutları ilişkiliyken; 5.4.2. “Dijital Güvenlik” boyutu, 5.4.3. “Dijital Ticaret” ve 5.7.2. kazanımıyla “Dijital Ticaret” boyutu ilgilidir. 6. Sınıf 6.1.5. kazanımıyla “Dijital Hak ve Sorumluluk” ilişkiliyken, 6.4.4. kazanımıyla “Dijital Kanun” ve “Dijital Etik” boyutu ilişkilidir. 7. Sınıf 7.1.3. ve 7.1.4. kazanımları; “Dijital Erişim”, “Dijital İletişim”, “Dijital Okuryazarlık”, “Dijital Hak ve Sorumluluk”, “Dijital Kanun” boyutlarıyla ilişkilidir. 7.4.1. kazanımıysa “Dijital İletişim” ve “Dijital Güvenlik” boyutlarıyla bağlıdır. 7.5.6. kazanımı ise “Dijital İletişim” ve “Dijital Ticaret” boyutlarıyla alakalıdır. Buna göre öğrenme alanlarında dördüncü sınıfta 2, beşinci sınıfta dört, altıncı sınıfta 2 ve yedinci sınıfta 4 adet olmak üzere dijital vatandaşlık boyutları ile ilişkili kazanım görülmektedir.

2.7 İlgili Çalışmalar

2.7.1 Yurt İçindeki Çalışmalar

Bu araştırmaya benzer yönlerde gerçekleştirilen ilgili çalışmalar YÖK Tez veri tabanında araştırılmış ve kronolojik olarak incelenmiştir. Bu çalışmalar sırasıyla şöyledir:

Kocadağ (2012) tarafından oluşturulan çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma 2010-2011 yıllarında iki aşama olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk ayağında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 1063 öğretmen adayı bulunmaktadır. Bu aşamada ölçme aracının geçerlik ve güvenilirliği test edilmiştir. İkinci aşamaya geçilirken araştırmacı tarafından yedi boyutlu bir ölçek ortaya konmuştur. İkinci aşamada ise Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinde bulunan 2200 öğretmen adayı dâhil olmuştur. Bu çalışmayla beraber katılımcıların dijital vatandaşlık seviyeleri ile cinsiyet, yaş, ailesinin ortama gelir düzeyi gibi değişkenler arasındaki farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada öğretmen adaylarının Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nden aldığı puanlar ile aylık gelirleri arasında anlamlı bir fark bulunduğu ortaya konurken yine Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nden alınan puan ile internet kullanım süreleri arasında da anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Sakallı (2015) tarafından yapılan araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyiyle siber zorbalık yönelimlerinin tespit edilmesi bu doğrultuda katılımcıların dijital vatandaşlık seviyeleri ile siber zorbalık yönelimleri arasındaki ilişkinin ifade edilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın örneklemini 2014-2015 yıllarında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde bulunan öğretmen adayları temsil etmektedir. Verileri toplamak için İşman ve Güngören (2014) tarafından ortaya konan "Dijital Vatandaşlık Ölçeği" ile siber zorbalık yönelimlerini belirlemek adına Türkoğlu (2013) tarafından yapılan "Siber Zorbalık Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmaya katılan bireylerin dijital vatandaşlık düzeylerinin toplam puan ortalamaları yüksek seviyede tespit edilmiş ve siber zorbalık tutumlarında cinsiyete göre bazı alt boyutlarda anlamlı farklılıklar ortaya konmuştur.

Aslan (2016) tarafından oluşturulan bu araştırmanın amacı dijital vatandaşlık ile alt boyutlarına ait sosyal bilgiler öğretmen adaylarının muhakemelerini

irdelemektir. Örneklem grubunu 2015-2016 yıllarında Fırat, Dicle, Siirt ve Adıyaman sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü 1.,2.,3. ve 4. sınıflarda eğitim görmekte olan 682 öğretmen adayı temsil etmektedir. Veri toplama aracı olarak dijital vatandaşlık ölçeği kullanılmış ve araştırma sonunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin iyi olduğu ifade edilmiştir.

Som-Vural (2016) tarafından geliştirilen çalışmada üniversite öğrencilerinin bakış açısıyla dijital vatandaşlık göstergelerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu doğrultusunda bir ölçek geliştirilmiştir. Çalışmanın katılımcıları dijital vatandaşlık ölçeğinin oluşturulması düzeyi ve bu ölçeğin Türkiye katılımcılarına gerçekleştirme düzeyinin katılımcıları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ölçek geliştirme aşamasında örneklem grubunu Anadolu Üniversitesi'nde farklı fakültelerde eğitim hayatını sürdüren 625 öğrenci oluşturmuştur. Ölçeğin Türkiye çapında gerçekleştirilmesi düzeyinde ise katılımcılar 2015-2016 yılında altı değişik devlet üniversitesinde eğitim görmekte olan 2148 öğrenciden oluşmuştur. Gerekli analizlerden sonra dijital vatandaşlık sonuçlarında cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Yine bu doğrultuda üniversiteler açısından da anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Fakat fakülte bazında bir farklılık görülmemiştir. Sınıf seviyelerine göre farklılaşma mevcutken, internet kullanım sıklıkları ve aylık gelirlerle genel averajları arasındaki bağlantıların anlamlı bir farklılık oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Bakır (2016) yaptığı çalışmayla sınıf öğretmeni adaylarında dijital vatandaşlık ile alt boyutlarına yönelik idrak edişlerini irdeleme amacı gütmüştür. Bu doğrultuda araştırmaya uygun örneklem grubu olarak 2014-2015 yıllarında Trabzon Piri Reis Ortaokulu'nda Öğretmenlik Uygulaması dersine katılan 11 öğretmen adayı seçilmiştir. Araştırma verileri Kocadağ (2012) tarafından ortaya konulan "Dijital Vatandaşlık Ölçeği" ile toplanmıştır. Nicel veri olarak toplanan veriler betimleyici istatistik analizleri ile analize tabi tutulmuştur. Nitel verilerde ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu çalışma sonucunda öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık seviyeleri iyi çıkmıştır.

Tatlı'nın (2018) çalışması değişik şube ve kurumlarda iş yapan öğretmenlerin dijital vatandaşlık, bilgi okuryazarlığı ve internet-bilgisayar kullanım öz-yeterlik düzeylerini ve dijital vatandaşlık düzeylerinin bilgi okuryazarlığı ve internet-

bilgisayar kullanım öz-yeterliklerine bağıntılı farklılaşmalarını incelemek amacıyla oluşturulmuştur. Örneklem grubu olarak ise 2016-2017 yıllarında Gaziantep-Nurdağı ilçesi içerisinde bulunan 161 öğretmen belirlenmiştir. Araştırma amacına uygun olarak İşman ve Güngören (2014) tarafından hazırlanan Dijital Vatandaşlık Ölçeği, Adıgüzel (2011), tarafından hazırlanan Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği ve Şad ve Demir (2015) tarafından hazırlanan ölçek uygulanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin orta düzeyde tespit edildiği ve görev yaptıkları kuruma göre farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Ayrıca çalışmada bilgisayar ve internet kullanım öz yeterliği ile dijital vatandaşlık düzeyi arasında pozitif yönlü, anlamlı ve orta seviyede bir ilişkinin olduğu da belirtilmiştir.

Aygün (2019) tarafından yapılan çalışmada ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve adaylarının dijital vatandaşlık seviyesini ortaya koymak amaçlanmıştır. 2018-2019 yıllarında gerçekleştirilen bu çalışmada açılımlı karma araştırma modeli tercih edilmiştir. Örneklemin nicel kısmını 1041 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Nitel aşamayı ise 8 sosyal bilgiler öğretmeni ve adayı olarak 16 katılımcı oluşturmuştur. Nicel veriler için Kara'nın (2018) Türkçe'ye dönüştürdüğü "Dijital Vatandaşlık Ölçeği" uygulanmıştır. Nitel aşamada bilgiler görüşme tekniği aracılığıyla elde edilmiştir. Nicel bilgiler SPSS aracılığıyla, regresyon analizi, betimsel analiz, standart çoklu regresyon ve bağımsız t testi analizi uygulanmıştır. Bu çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık durumlarının dijital vatandaşlık alt boyutlarına göre farklılık gösterdiği tespit edilirken, öğretmenlerin; yerel/global farkındalık ile kritik düşünme boyutlarının internet kullanım sürelerini anlamlı bir şekilde yordadığı ortaya konmuştur.

Yılmaz (2019) tarafından yapılan çalışmanın amacı; Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde değişik bölümlerde eğitim hayatına devam eden öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık seviyelerinin başkaca değişkenler perspektifinden irdelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın yöntemi tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Örneklem olarak ise Mersin Üniversitesi'ndeki adaylar seçilmiştir. Bu kapsamda Som-Vural (2016) tarafından oluşturulan Dijital Vatandaşlık Ölçeği uygulanmıştır. Toplanan bilgiler demografik ve teknolojiye ulaşımına alakalı tespit edilen değişkenler perspektifinden irdelenmiştir. Sonuçlar kısmında seçilen örneklemden öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık seviyelerine ilişkin olgunun

verilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarından elde edilen teknolojiye erişim ve deneyim bilgilerine göre büyük bir kısmının bilgisayar sahibi olduğu ve 7 ila 10 yıl arasında bilgisayar kullanma tecrübelerinin var olduğu ortaya konmuştur. Bu kapsamda incelendiğinde öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin bilgisayar sahibi olma durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı da araştırmanın önemli sonuçlarından birisi olarak verilmiştir.

Lüy (2020) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerini, dijital vatandaşlık ve eğitimi ile ilgili görüşleri doğrultusunda eğitim ihtiyaçlarını belirleme amaç edinilmiştir. Araştırmada karma yöntem uygulanmış nicel ve nitel bilgiler toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili merkez ilçelerinde görev yapan 524 ortaöğretim öğretmeni oluşturmuştur. “Öğretmenlerin Dijital Vatandaşlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Görüşme Formu” aracılığıyla öğretmenlerden toplanan nitel bilgiler, nitel veri çözümleme yöntemleri kullanılarak analiz edilmiş, nicel bilgilerin yalnızca betimsel istatistiklerine bakılmıştır. Araştırma kapsamında çalışmaya katılan öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeyleri %31.5 oranında çok iyi, %24 oranında iyi, %22.5 oranında aşırı iyi, %9.9 düzeyinde orta ve %0.4 düzeyinde aşırı zayıf olarak tespit edilmiştir.

Solmaz (2020) tarafından oluşturulan bu çalışmada devlet üniversitelerinin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının siber güvenlik farkındalık seviyeleri ile dijital vatandaşlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelemesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modeli olarak gerçekleştirilen çalışmada örneklemin belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Akdeniz Bölgesinde yer alan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde eğitim görmekte olan 1155 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında "Siber Bilgi Güvenliği Farkındalığı Ölçeği" ve "Dijital Vatandaşlık Ölçeği" kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının Siber Bilgi Güvenliği Farkındalıkları (SBGF) ve Dijital Vatandaşlıkları (DV) düzeyleri; cinsiyet, bölüm, sınıf, bilgisayar kullanım oranı, sosyal medya kullanım oranı, kişisel teknolojik aleti olup olmama durumu gibi değişkenlere göre incelenmiştir

Dinlemez (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın amacı Türkçe öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık seviyeleri arasındaki korelasyonun tahlil edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda Türkçe

öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlığa ilişkin görüşleri elde edilmiş, dijital okuryazarlık ve dijital vatandaşlıkla ölçekte yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. Araştırmanın örneklem grubunu 2020-2021 yıllarında ülkenin batısında bulunan bir üniversitede eğitim gören 277 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmuştur. Yöntem olarak ise nicel araştırma modellerinden tarama modeli seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak; Türkçe öğretmeni adaylarının kişisel bilgilerini almak amacıyla çalışmacının geliştirdiği "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlemek için Hamutoğlu ve diğerleri tarafından geliştirilen "Dijital Okuryazarlık Ölçeği" ve dijital vatandaşlık seviyelerini belirlemek için ise Som-Vural'ın geliştirdiği "Dijital Vatandaşlık Ölçeği" uygulanmıştır. Bu çalışma sonucunda araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık seviyeleri yüksek seviyede tespit edilmiştir.

Metin (2021) tarafından oluşturulan çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık yeterliklerini çeşitli değişkenler bağlamında ortaya koymaktır. Bu amaç kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık kalifiyeliklerini belirlemek için açıklayıcı faktör analizi kullanılarak 6 alt faktörlü, 21 maddeli bir ölçek geliştirilmiş, geliştirilen bu yapı doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanmıştır. Elde edilen bu yapı ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi, günlük internet kullanım sıklığı, bilişim teknolojileri kullanım becerisi, bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeleri takip etme durumları, toplumsal gelişmeleri takip etme durumları ve sosyo-ekonomik durum değişkenlerine göre dijital vatandaşlık ve alt faktörlerine yönelik yeterlikleri incelenmiştir. Tarama modelinde yürütülen bu araştırmada ölçek geliştirme sürecinde 701 Sosyal Bilgiler öğretmen adayına ulaşılrken; asıl örneklem kapsamında ise kolay ulaşılabılır örnekleme ile devlet üniversitelerinin eğitim fakültelerinin 2020-2021 Güz/Bahar yarıyılında öğrenim görmekte olan 440 sosyal bilgiler öğretmen adayına ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık yeterliliklerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı ortaya konmuş ve sınıf düzeylerine göre de anlamlı farklılıkların tespit edildiği aktarılmıştır.

Parsak (2021) tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık kavramına ilişkin ne düzeyde olduklarını,

öğrencilerin dijital vatandaşlık alt boyutlarına ilişkin düzeylerinin cinsiyet, internette geçirilen günlük süre gibi değişkenlerin birbiriyle manalı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2020-2021 sosyal bilgiler öğretmenliği 3. Ve 4. sınıf lisans öğrencileri ve sosyal bilgiler eğitimi yüksek lisans öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Som-Vural (2016) tarafından geliştirilen “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” ve Kuş, Güneş, Başarmak ve Yakar (2017) tarafından geliştirilen “Gençlere Yönelik Dijital Vatandaşlık Ölçeği” incelenerek oluşturulan 38 maddelik bir anket kullanılmıştır. Bu çalışma sonucunda ise araştırmaya katılan öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık puan ortalamalarının internette harcadıkları günlük zamana göre anlamlı bir fark göstermediği belirtilmiştir.

2.7.2 Yurt Dışındaki Çalışmalar

Araştırma kapsamında yurtiçindeki benzer çalışmalar incelendikten sonra yurtdışında da yapılan ve ulaşılabilen benzer araştırmalar bu bölümde incelenmiş ve öz bilgileriyle araştırmacı tarafından verilmiştir.

Shelley, Thrane, Shulman, Lang, Beisser, Larson ve Mutiti (2004) yaptıkları çalışmada ırk ve eğitim farklılıkları değişkenleri açısından teknolojiye dair düşüncelerin dijital vatandaşlığa tesirini irdelemişlerdir. Araştırmada Apath deseni kullanılmış olup, araştırma kapsamında 167 katılımcıya çalışma uygulanmıştır. Bu kapsamda elde edilen verilere göre düşük eğitim düzeyinde bulunan bireylerin teknoloji kullanmaya daha çok niyetli olduğu, buna karşın yüksek eğitim düzeyinde bulunan bireylerin işyerinde ve evlerinde bilgisayar kullanım seviyelerinin daha çok olduğu ifade edilmiştir.

Oyedemi (2012), Afrika’da bulunan üniversite öğrencilerinin internet kullanımlarını dijital vatandaşlık kapsamında incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı tarafından bu kapsamda yurttaşlık hakları, internet yetenekleri, internet kullanımı ve politika etmenlerine sahip ölçek geliştirilmiştir. Analiz edilen veriler Güney Afrika’da kırsal alan ve şehirlerde yer alan toplamda 10 üniversiteden toplanmıştır. Analiz sonucu olarak; üniversite öğrencileri arasında dijital vatandaşlık seviyesinin zayıf olduğu, bunun sebebi olarak da bireylerin internete ulaşım imkanlarının halihazırda buldukları yaşam alanlarında kısıtlı olması gösterilmiştir.

Lyons'un (2012) gerçekleştirdiği araştırmada öğretmen adaylarının beraberinde öğrencilerin farklı değişkenler anlamında dijital vatandaşlık tutumlarının irdelenmesini hedeflemiştir. Bu yönden dijital vatandaşlık kavramını öğrenci aktiviteleri kapsamında incelemiştir. Eyaletlerin yanı sıra bölgelerde bulunan K12 öğrencilerinden iki değişik veri elde etme aracıyla bilgiler toplanmıştır. Bu veriler çevrimiçi öğrenci tutumları, ebeveyn katılımı, kişisel güvenlik, dijital vatandaşlık ve siber zorbalık faktörleri ile incelenmiştir. Araştırmada sınıf seviyesinin artmasıyla anne ve baba katılımının sönüdüğü, kişisel güvenlik, siber zorbalık ve dijital vatandaşlığın çoğaldığı ifade edilmiştir. Bunun yanında araştırma bulgularına göre erkeklerin kadınlara göre daha çok kişisel güvenlik ve dijital vatandaşlık alanlarını önemseydiği belirtilmiştir.

Netwong (2013), yapmış olduğu çalışmada öğrenme muvaffakiyetini dijital vatandaşlık kapsamında araştırmış, e-öğrenme vasıtasıyla dijital vatandaşlık ve öğrenme muvaffakiyetini çoğaltmayı ve dijital vatandaşlıkla öğrenme muvaffakiyeti arasında bulunan bağı açığa çıkarmayı hedeflemiştir. 49 üniversite öğrencisi ile dijital vatandaşlıkla alakalı anket ve e-öğrenme muvaffakiyet sınavı yapılmıştır. Çalışma sonucunda dijital vatandaşlık ilerlemesinin %15, öğrenme muvaffakiyetinin %23 çoğaldığı, dijital vatandaşlıkla öğrenme muvaffakiyeti arasında manidar seviyede yüksek bir bağın olduğu ifade edilmiştir.

Alexander'ın (2015) yapmış olduğu araştırma öğretmen adayları kapsamında gerçekleştirilmiş, öğretmen adaylarına dijital vatandaşlık derslerinin bildirilmesi ve irdelenmesini hedeflemiştir. Amaç doğrultusunda dersler bir dijital öğrenme sınıfında gerçekleştirilmiş, öğrencilere ders doğrultusunda fikir yürütmeleri adına süre verilmiş ve geri dönüş yapılmıştır. Öğretmen adayları 6. sınıf öğretim programına yönelik olarak dersleri, irdelenmiş ve tashih edilmiştir. Uygulanan bu çalışmanın sonucunda, öğretmen adaylarında dijital vatandaşlığa dikkatini verme ve ilkökul öğrencileri ile ders gerçekleştirme arzusu yaratıldığı ifade edilmiştir. Çalışma bulgusu olarak öğretmenlerin görevlerinin dijital vatandaşlık olgusuna etki ettiği ortaya konulmuştur.

Choi, Glassman ve Cristol (2017), yapmış oldukları çalışmaya göre genç erişkinlerin internet bazlı zümreye kabiliyet, idrak ve katılım düzeylerini ölçmek için bir ölçme kiti geliştirme hedefi taşımışlardır. Çalışma 18-35 yaş bandında 508

kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Toplanan bilgilerin analizine göre internet politik eylemcilik kapsamının en düşük, teknik kabiliyet kapsamınsa en yüksek averajı elde ettiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra dijital etik boyutunda belirtilen maddelerin tümünün faktör tahlilleri akabinde ölçekten böyle bir sonucun çıkmasının beklenmediği ifade edilmiş, bu olgunun sebebinin araştırmaya katılan katılımcıların etik boyutuna ilintili maddelere dürüst olma olasılıkları ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda araştırmaya dahil olan bireylerin interneti tenkidî perspektif geliştirmek ve kazanmak amacıyla kullandıkları, internetin proaktif kullanıldığı bilgilerine ulaşmıştır.

Blaj-Ward ve Winter (2019) ise çalışmalarında eğitim alanının öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerine tesirinin olup olmadığını tespit etmeyi hedeflemişlerdir. Hedef doğrultusunda 23 üniversite dersinde dijital teknolojiler aracılığıyla öğrenme, öğretme ve iletişime geçme tecrübesini edinen 55 katılımcı öğrenciyle odak grup müzakeresi aracılığıyla bilgiler elde edilmiştir. Bu veriler sonucunda katılımcıların, teknolojinin içinde yetiştikleri ve yalnızca uyum sağladıkları için dijital yerli konseptiyle benliklerini ilişkilendiremediklerini, üniversitede dersleri ile alakalı olarak e-posta ve farklı sosyal ağları kullandıkları, dijital yerel konseptinin dijital vatandaşlıkla alakalı olduğunun idrak edilemediği ve dijital evrenin yurttaşı ifadesi boyutunda katılımcılardan elde edilen altmış bir tanımdan yalnızca beşinin evrensel bir dünyada dijital profil ve ilişki düşüncelerini içerdiği, katılımcıların dijital vatandaşlığı bir tercih değil mecburiyet olarak düşündüğü ve dijital alanlarla etkileşimi dijital vatandaşlıkla ilişkilendiremedikleri olgusu sunulmuştur.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma, tarama çalışmalarından ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Nicel ve nitel usuller ile bilgi toplama aracı ortaya konulan model, tarama modelidir. Ölçeklerden elde edilen veriler daha önceden tespit edilmiş hedefler ya da değişkenler arasındaki korelasyonu irdelemek için elde edilir. Bazı durumlarda, çeşitli yapılar arasındaki karmaşık kuramsal ilişkileri test etmek için kullanılır (Hutchinson, 2004). Bu araştırmanın sonuçlarına güvenebilmek için cevaplayıcıların sorulara doğru ve dürüst bir şekilde cevap verdikleri varsayılır. Tüm maddelerin herkes için aynı anlamı ifade etmesi gerekir. Bu sebeple maddelerin oluşturulmasında uzman görüşü almak önemlidir (Hocaoğlu ve Akkaş Baysal, 2019).

Wellington (2006) tarama araştırmalarını, büyük toplulukların düşüncelerini ve niteliklerini tanımlamayı amaçlayan çalışmalar olarak tanımlar. Bahsedilen özellikteki çalışmalar, sıklıkla “nerede, ne zaman, ne, hangi sıklıkta, hangi seviyede, nasıl” gibi suallerin yanıtlandırılmasına imkân verir. “Neden” sorusunun asıl yanıtlarının ortaya çıkarılmasındaysa etkili değildir. Tarama kategorisindeki çalışmalarda sınıanan değişkenler arasındaki bağlar irdelenebilir. Bu çalışmalar evrenin nitelikleri arasındaki bağların ifade edilmesi için de düşünülebilir (Akt: Büyüköztürk vd., 2016) .

İlişkisel araştırmalarda birden fazla değişkenin birlikte değişim durumları araştırılır, bunun için çapraz tablolar, korelasyon analizi, regresyon analizi veya yapısal eşitlik modellemesi gibi çeşitli teknikler kullanılır. İlişkisel araştırmalar araştırmacıların araştırma problemlerine göre farklı şekillerde yürütülebildiği gibi, araştırmacılar değişken çiftleri arasında bağ varlığının olup olmadığını belirlemek adına bir korelasyon analizi ile yetinebilirler (Tuncer, 2020). İlişkisel tarama çalışmaları parametreler arasındaki ilintiyi tespit etmek ve olası cevapları yordama adına gerçekleştirilir. İki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yürütülen ve ilişkileri derinlemesine analiz eden araştırmalardır (Tutar ve Erdem, 2020).

Verilen bilgiler ışığında araştırmanın amacına uygun olarak bu çalışmada da ilişkisel tarama yöntemi tercih edilerek çalışma sonuçlarına ulaşılmak istenmiştir.

3.2 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılacağından; araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi için Som Vural (2016) tarafından geliştirilen “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” ve dijital okuryazarlık düzeylerinin tespiti içinse Hamutoğlu vd. (2017) tarafından geliştirilen “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesi araştırması kapsamında ise ölçek oluşturucularından gerekli izinler çevrimiçi ortam üzerinde e-posta yazışmaları sonucu alınmış, bu aşamanın ardından ölçekler dijital ortamda “Google Formlar” üzerinde birleştirilerek yeniden oluşturulmuştur (EK-1, EK-2, EK-3, EK-5 ve EK-6).

3.2.1 Dijital Vatandaşlık Ölçeği

Dijital Vatandaşlık Ölçeği Som Vural (2016) tarafından üniversite öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin tespit edilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek geliştirilirken ilgili literatür taraması yapılarak ardından uzman görüşü ile 5’li likert tipinde derecelendirilmiş, 23 maddeden oluşan ölçek belirlenmiştir. 5’li likert “tamamen katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” olarak hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından yapı geçerliliği analizinde açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu analizin yapılabilmesi adına Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testi kullanılmıştır. Bartlett küresellik testi sonucu anlamlı ($p \leq .001$) çıkmıştır. Ölçeğin güvenilirliği içinse Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanarak; Som Vural (2016) a göre “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” için kabul edilebilir Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ,86 iken bu çalışmada ,79 bulunmuştur. Ölçekte bulunan maddelere beş boyut tanımlanmıştır. Bunlar; “Doğru Kullanım”, “Çevrimiçi İşlemler”, “Sağlık”, “Erişim” ve “Toplumsal Sorumluluk” olarak belirlenmiştir.

3.2.2 Dijital Okuryazarlık Ölçeği

Dijital Okuryazarlık Ölçeği ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla Hamutoğlu vd. (2017) tarafından “Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Türkçe’ye Uyarlama Çalışması” kapsamında üniversite

öğrencilerine uygulanarak Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek geliştirilirken öncelikli olarak literatür çalışması yapılmıştır. Uzman görüşleriyle 5’li likert tipinde derecelendirilip 17 maddelik ölçek oluşturulmuştur. Bu ölçek maddelerinin cevapları 5’li likert tipine uygun olarak “tamamen katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” şeklinde hazırlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini analiz etmek adına açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Verilerin açımlayıcı faktör analizinin yapılabilmesi için Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testi kullanılmıştır. Hamutoğlu vd. (2017) ne göre “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” için kabul edilebilir KMO değeri 0,91 iken, bu çalışmada KMO değeri 0,91 bulunmuş ve değer çok iyi bir değer olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Hamutoğlu vd. (2017) ne göre “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” için kabul edilebilir değer ,93 iken bu çalışmada ,88 olarak bulunmuştur. Ölçekte bulunan maddelere dört boyut tanımlanmıştır. Bunlar; “Tutum”, “Teknik”, “Bilişsel” ve “Sosyal” olarak belirlenmiştir.

3.3 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni belirlenirken kolay ulaşılabilirlik metodundan faydalanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile örneklem seçilmiştir. Basit seçkisiz örnekleme, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden en sık kullanılanıdır. Evren tek düze olduğunda ya da tüm durumlarda ortak özelliklere sahip olduğunda (örneğin, tıp fakültesi öğrencileri, uluslararası havaalanları, vs.) kullanılır (Şahin ve Karakuş, 2019). Seçkisiz örneklemede kâinattaki bütün öğeler, örneğe dahil edilmek adına aynı ve bağımsız şans düzeyindedir. Başka bir açıdan bakılacak olursa bütün katılımcıların dahil olma ihtimali eşittir ve bir katılımcının dahil edilmesi başka katılımcıların dahil edilmesine etkide bulunmamaktadır, temsiliyet amaçlı örneklem ortaya koymanın en geçerli yolu seçkisiz örneklemedir. (Büyüköztürk vd., 2016). Temelde örnekleme yöntemlerinin herhangi birinin tamamen evreni temsil ettiği ifade edilemez ancak bu yöntem diğerlerinden bir adım öndedir (Şahin ve Karakuş, 2019).

Araştırma Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Programı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde planlanmıştır. Bu araştırmanın evreni Giresun

Üniversitesi ve Trabzon Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan tüm sosyal bilgiler öğretmen adaylarıdır. Araştırmanın örneklemini ise Giresun Üniversitesi ve Trabzon Üniversitesi'nde 1., 2., 3. ve 4. sınıf düzeylerinde eğitim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları oluşturmuştur.

Tablo 1. Örneklem Grubu Üniversite Dağılımı

Üniversite	N	%
Giresun Üniversitesi	146	61,9
Trabzon Üniversitesi	90	38,1

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %61,9'unu 146 kişiyle Giresun Üniversitesi oluşturmaktayken, %38,1'ini 90 kişiyle Trabzon Üniversitesi oluşturmaktadır.

Tablo 2. Örneklem Grubu Sınıf Dağılımı

Sınıf	N	%
1. Sınıf	56	23,7
2. Sınıf	83	35,2
3. Sınıf	48	20,3
4. Sınıf	49	20,8

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların %23,7'si 56 kişiyle 1. Sınıfta, %35,2'si 83 kişiyle 2. Sınıfta, %20,3'ü 48 kişiyle 3. Sınıfta ve %20,8'i 49 kişiyle 4. Sınıfta eğitim görmektedirler.

Tablo 3. Örneklem Grubu Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	145	61,4
Erkek	91	38,6

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların %61,4'ü 145 kişiyle kadın katılımcılardan oluşurken geriye kalan %38,6'lık kısmı 91 kişiyle erkek katılımcılar oluşturmaktadır.

3.4 Verilerin Toplanması ve Analiz

Anketler, birincil bilgi elde etmede en tercih edilen metottur, çalışılması amaçlanan bir sorun üzerinde katılımcıların fikirlerini elde etmek adına oluşturulan soruların yöneltilmesiyle uygulanan araştırma metodudur. Bireylerin

fikirlerine/kavrayışlarına dönük bilgileri elde etmede en iyi metottur. Anketler postayla, yüz yüze ve telefon gibi farklı yollarla uygulanabilir (Karaca, 2021).

Bu araştırma kapsamında ölçekler ile alakalı gerekli izinler e-posta yolu ile ölçek sahiplerinden alınmış (EK-5 ve EK-6) ve Google Formlar uygulaması aracılığı ile araştırmacı tarafından çevrimiçi ortama taşınmıştır. Ardından araştırmacı tarafından dijital ortama aktarılan ölçekler ile araştırmanın etik kurul izin talebi gerekli kuruma iletilmiştir. 28.06.2021 tarihli oturum ile araştırmaya gerekli etik kurul izni verilmiştir. Etik kurul izninin alınmasının akabinde (EK-4) ölçeğin uygulanacağı üniversitelerin ilgili birimlerine araştırma izin talepleri gönderilmiş ve araştırma izin talebi kabul edildikten sonra ölçeğin örnekleme uygulanması için ilgili bölümlerdeki öğretim üyelerine ulaşılmıştır. Öğretim üyeleri ve ilgili bölümdeki öğrenciler aracılığı ile ölçeğin kısaltılmış adresi örneklem gruplarına; e-posta, WhatsApp grupları ve çeşitli iletişim kanalları vasıtası ile ulaştırılmıştır. Ölçekler her bir katılımcının bir kere ve geri düzenleyemeyeceği şekilde iletilmiştir. Pandemi dönemi şartlarından dolayı katılımcıların ilgisini arttırmak ve yeterli sayı toplamak adına ankete katılım süresi belirli aralıklarla uzatılmıştır. Anket daha sonra araştırmacı tarafından erişime kapatılmıştır. Elde edilen veriler Microsoft Excel programına aktarılmıştır.

Aktarılan veriler SPSS 22 paket programında analize uygun veri seti haline getirilerek incelenmiştir. Araştırma sonucunda 259 kişilik bir veri seti elde edilmiştir. Bu veri seti incelendiğinde 23 katılımcının hatalı veya tamamen eksik anket katılımı göstermesinden dolayı bu veriler araştırmacı tarafından veri setinden çıkarılmıştır. Araştırmada elde edilen verilere öncelikle normal dağılım testi uygulanmıştır.

Tablo 4. Normal Dağılım Testi

	Kolmogorov-Smirnov		
	Sta.	df	Sig.
Dijital Vatandaşlık	,129	236	,000
Dijital Okuryazarlık	,079	236	,001

Tablo 4 incelendiğinde Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık verilerinin Kolmogorov-Smirnov Sig. değerleri sırasıyla ,000 ve ,001 çıkmış ve normal dağılmadığı görülmüştür.

Tablo 5. Çarpıklık ve Basıklık Analizi

	Çarpıklık	Basıklık
Dijital Vatandaşlık	-,901	,650
Dijital Okuryazarlık	-,713	1,498

Tablo 5'e bakıldığında Dijital Vatandaşlık verilerinin çarpıklık değeri -,901, basıklık değeri ise ,650 olarak bulunmuştur. Dijital Okuryazarlık verilerinin çarpıklık değeri -,713, basıklık değeri ise 1,498 olarak bulunmuştur. George ve Mallery'e (2010) göre ± 1.0 çarpıklık ve basıklık değeri çoğu durumda mükemmel değer olarak kabul edilir, fakat ± 2.0 değer aralığı da uygulamaya bağlı olarak kabul edilebilir bir değer aralığıdır. Buna göre 5'li likert tipinde yapılan araştırma sonuçları normal dağılmıştır demek mümkündür. Bunun sonucunda verilere tanımlayıcı istatistik analizi, t-testi, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi ve korelasyon analizi uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizlerinde tespit edilen anlamlı farklılıkların sebebini tespit etmek için örneklem arası farkın kısmen büyük olduğu değişkenlerde Gabriel Post-Hoc analizi kullanılmıştır. Field'e (2009) göre Gabriel, gruplar arası örneklemin eşit olmadığı durumlarda kabul edilebilir Post-Hoc analizidir. Yine tek yönlü varyans analizinde varyansların eşit dağılmadığı durumlar tespit edildiğinde ise varyansların homojen dağılmadığı durumlarda kullanılan Games-Howell Post-Hoc analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizinde ise verilerin normal dağıldığı görüldüğünden Pearson Korelasyon Analizi'nden yararlanılmıştır. Yine korelasyon analizinde; 200-400 çıkan değerler zayıf ilişki; 400-600 arası çıkan değerler orta derece ilişki, 600-800 yüksek derece ilişki ve 800 ile yukarısında çıkan değerler çok yüksek düzeyde ilişki olarak yorumlanmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Yapılan frekans analizine göre araştırmaya 145 kadın ve 91 erkek katılımcı katkıda bulunmuştur. Bu katılımcıların 146'sı Giresun Üniversitesi'nde eğitim görmekteyken, 90'ı ise Trabzon Üniversitesi'nde eğitim görmektedir. Katılımcıların 56'sı birinci sınıfta, 83'ü ikinci sınıfta, 48'i üçüncü sınıfta ve 49'u dördüncü sınıfta eğitim görmektedirler.

Tablo 6. İnternet Kullanım Sıklığı

Kullanım Sıklığı	N	%
0-2 Saat	26	11,0
2-4 Saat	56	23,7
4-6 Saat	71	30,1
6 Saatten Çok	83	35,2

Tablo 6 verilerine bakıldığında katılımcıların 26'sı 0-2 saat aralığında, 56'sı 2-4 saat aralığında, 71'i 4-6 saat aralığında internet kullanım oranına sahip iken, 83'ü 6 saatten çok internet kullanım sıklığına sahiptir.

Tablo 7. Aylık Gelir Durumu

Aylık Gelir	N	%
500 TL'den az	59	25,0
500-750 TL	110	46,6
751-1000 TL	25	10,6
1000 TL'den çok	42	17,8

Tablo 7 verilerine bakıldığında katılımcıların 59'u 500 TL'den az, 110'u 500-750 TL, 25'i 751-1000 TL ve 42'si 1000 TL'den çok gelire sahiptir.

4.1 Birinci Alt Problem Cümlesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde “*Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri nedir?*” alt problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 8. Dijital Vatandaşlık Ölçeği Tanımlayıcı İstatistik Analizi

	N	\bar{x}	SS
Dijital Vatandaşlık Ölçeği	236	3,85	,73980
Doğru Kullanım	236	4,01	,83742
Çevrimiçi İşlemler	236	3,94	,89305

Tablo 8 Devam ediyor

Tablo 8 Devam

Sağlık	236	3,47	,91622
Erişim	236	3,84	,98275
Toplumsal Sorumluluk	236	3,35	1,00172

Tablo 8'e bakıldığında araştırmaya katılan 236 sosyal bilgiler öğretmen adayının dijital vatandaşlık ölçeği düzeyinin iyi ($\bar{x}=3,85$) seviyesine daha yakın olduğu görülmektedir. Bunu takiben dijital vatandaşlık ölçeği boyutlarında, doğru kullanım boyutu ($\bar{x}=4,01$), çevrimiçi işlemler boyutu ($\bar{x}=3,94$), erişim boyutu ($\bar{x}=3,84$), sağlık boyutu ($\bar{x}=3,47$) ve toplumsal sorumluluk boyutu ($\bar{x}=3,35$) olarak sıralanmaktadır.

Tablo 9. Dijital Okuryazarlık Ölçeği Tanımlayıcı İstatistik Analizi

	N	\bar{x}	ss
Dijital Okuryazarlık Ölçeği	236	3,85	,67531
Tutum	236	3,83	,75401
Teknik	236	3,93	,71821
Bilişsel	236	3,86	,83637
Sosyal	236	3,69	,96200

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan 236 sosyal bilgiler öğretmen adayının dijital okuryazarlık düzeyinin ($\bar{x}=3,85$) iyi seviyesine daha yakın olduğu görülmektedir. Yine Tablo 7'ye göre dijital okuryazarlık ölçeği boyutları; teknik boyutu ($\bar{x}=3,93$), bilişsel boyutu ($\bar{x}=3,86$), tutum boyutu ($\bar{x}=3,83$) ve sosyal boyutu ($\bar{x}=3,69$) olarak sıralanmaktadır.

Tablo 10. D.V.Ö. Doğru Kullanım Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
21) Güvenliğinden emin olmadığım web sayfalarına üye olmam.	4,18	1,12192
16) Kitleleşme suç (toplumu örgütlenme, hakaret etme vb.) işlenebilecek dijital ortamlarda bulunmam.	4,16	1,21437
19) Dijital ortamlarda doğruluğundan emin olmadığım haberleri/bilgileri paylaşmam.	4,09	1,20274
18) Dijital ortamlarda sahip olduğum parolalarımı kimseyle paylaşmam.	4,06	1,23239
15) Dijital ortamlarda önemli kimlik bilgilerimi paylaşmam.	4,03	1,25928
20) Dijital ortamlarda fark edilen sahte kullanıcılar konusunda çevremdekileri uyarırım.	4,01	1,13725

Tablo 10 Devam ediyor

Tablo 10 Devam

11) Dijital ortamlardaki paylaşımların bireyler üzerindeki etkisinin farkındayım.	3,99	1,21164
14) Kaynağından emin olmadığım e-posta ve iletileri açmam.	3,96	1,11036
23) Dijital ortamlarda iletişime geçmem ya da geçmemem gereken kişileri ayırt ederim.	3,91	1,26065
13) Dijital ortamlarda gizlilik ayarlarını düzenlerim.	3,87	1,30374
5) Güvenliğinden emin olmadığım dijital araçlarla parola gerektiren işlemleri yapmam.	3,82	1,28804

Tablo 10'a göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları; güvenliğinden emin olmadıkları web sayfalarına üye olmazken ($\bar{x}=4,18$), kitlesel suç (toplumu örgütleme, hakaret etme vb.) işlenebilecek dijital ortamlarda bulunmadıklarını ($\bar{x}=4,16$), dijital ortamlarda doğruluğundan emin olmadıkları haberleri/bilgileri ($\bar{x}=4,09$) ve dijital ortamlarda sahip oldukları parolalarını paylaşmadıklarını ($\bar{x}=4,06$), dijital ortamlarda önemli kimlik bilgilerini paylaşmadıklarını ($\bar{x}=4,01$), dijital ortamlarda fark edilen sahte kullanıcılar konusunda çevresindekileri uyardıklarını ($\bar{x}=4,01$), dijital ortamlardaki paylaşımların bireyler üzerindeki etkisinin farkında olduklarını ($\bar{x}=3,99$), kaynağından emin olmadıkları e-posta ve iletileri açmadıklarını ($\bar{x}=3,96$), dijital ortamlarda iletişime geçmediklerini ya da geçmemeleri gereken kişileri ayırt ettiklerini ($\bar{x}=3,91$), dijital ortamlarda gizlilik ayarlarını düzenlediklerini ($\bar{x}=3,87$) ve güvenliğinden emin olmadıkları araçlarla parola gerektiren işlemleri yapmadıklarını ($\bar{x}=3,82$) belirtmişlerdir. Belirtilen maddelerin tamamına Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “katılıyorum” düzeyinde yanıt vermesinin sebebi olarak dijital vatandaşlık doğru kullanım boyutunun kapsamlı bir şekilde kavranmış olduğu öngörülmektedir.

Tablo 11. D.V.Ö. Çevrimiçi İşlemler Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
12) Dijital araçları/ortamları kullanarak resmi işlemlerimi (bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgâh vb.) yürütürüm.	3,97	1,17753
17) Gerekliğinde alışveriş sitelerinden aldığım ürünlerin iade ve/veya değişimini yaparım.	3,96	1,22502
7) Çevrimiçi alışveriş yapmadan önce ürün veya hizmet ile ilgili bir araştırma (fiyat, kalite vb.) yaparım.	3,94	1,24694
10) Dijital ortamlarda ürün veya hizmet satın alırım.	3,87	1,18759

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları; dijital araçları/ortamları kullanarak resmi işlemlerini (bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgah vb.) yürüttüklerini ($\bar{x}=3,97$), gerektiğinde alışveriş sitelerinden aldıkları ürünlerin iadesini ve/veya değişimini yaptıklarını ($\bar{x}=3,96$), çevrimiçi alışveriş yapmadan önce ürün veya hizmet ile ilgili bir araştırma (fiyat, kalite vb.) yaptıklarını ($\bar{x}=3,94$) ve dijital ortamlarda ürün veya hizmet satın aldıklarını ($\bar{x}=3,87$) belirtmektedirler. Çevrimiçi işlemler boyutunda katılımcıların tüm maddelerde “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların çevrimiçi işlemler boyutunda “katılıyorum” düzeyinde bulunmasının nedeni olarak ise daha önce eğitim almış oldukları kurumlar ve halihazırda eğitim görmekte oldukları kurumlarda etkin bir dijitalleşme yönelimi olduğu ve bu aktarımın katılımcılara yansıdığı gösterilebilir.

Tablo 12. D.V.Ö. Sağlık Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
22) Dijital araçları kullanırken göz sağlığım için uygun ekran ayarlarını (parlaklık, boyut vb.) yaparım.	3,64	1,24424
3) Dijital araçları kullanırken çalışma ortamımı ergonomik açıdan uygun şekilde (masa, sandalye, ortam ışığı vb.) düzenlerim.	3,40	1,26282
2) Dijital araçları bu araçlardan kaynaklanabilecek sağlık sorunlarına (göz/iskelet sistemi rahatsızlıkları vb.) dikkat ederek kullanırım.	3,36	1,16131

Tablo 12’ye göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları dijital araçları kullanırken göz sağlıkları için uygun ekran ayarlarını yaptıklarını ($\bar{x}=3,64$) belirtmektedirler. Bu sonucun sebebi olarak katılımcıların gün içerisinde birden çok teknolojik araçla işlem yapmasından dolayı rahatsızlık duymaları gösterilebilir. Dijital araçları kullanırken çalışma ortamlarını ergonomik açıdan uygun şekilde (masa, sandalye, ortam ışığı vb.) düzenlemede ($\bar{x}=3,40$) ve dijital araçları bu araçlardan kaynaklanabilecek sağlık sorunlarına (göz/iskelet sistemi rahatsızlıkları vb.) dikkat ederek kullanmada kararsız kaldıklarını ($\bar{x}=3,36$) göstermektedirler. Bu kısımda; katılımcıların, dijital araçlar ve bu araçların uzun süreli kullanımından kaynaklanabilecek sorunlardan yeteri kadar haberdar olmadıkları sonucu çıkarılabilir.

Tablo 13. D.V.Ö. Erişim Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
6) Haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamları (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullanırım.	3,93	1,29491
8) Dijital ortamlara pek çok yerden (okul, ev vb.) bağlanırım.	3,92	1,21651
4) Dijital ortamlara (sosyal ağlar, haber siteleri, bloglar vb.) çeşitli dijital araçlarla istediğim an bağlanırım.	3,67	1,27809

Tablo 13 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adayları haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamları (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullandıklarını ($\bar{x}=3,93$), dijital ortamlara pek çok yerden (okul, ev vb.) bağlandıklarını ($\bar{x}=3,92$) ve dijital ortamlara (sosyal ağlar, haber siteleri, bloglar vb.) çeşitli dijital araçlarla istedikleri an bağlandıklarını ($\bar{x}=3,67$) ifade etmektedirler. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının erişim boyutunda “katılıyorum” düzeyinde maddeleri yanıtladığını olmasına dijital çağın gerekliliklerine ve bilgiye ulaşmada ya da kitlesel haberleşmede kullanılan dijital araçların çeşitliliğine yüksek düzeyde uyum sağlamış olmaları sebep gösterilebilir.

Tablo 14. D.V.Ö. Toplumsal Sorumluluk Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
1) Dijital ortamlarda yapılan yardım çağrılarında destek veririm.	3,41	1,23965
9) Dijital ortamlardaki toplumsal sorumluluk projelerine katılımında bulunurum.	3,29	1,25956

Tablo 14 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adayları dijital ortamlarda yapılan yardım çağrılarında destek vermede ($\bar{x}=3,41$) ve dijital ortamlardaki toplumsal sorumluluk projelerine katılımında bulunmada ($\bar{x}=3,29$) kararsız kaldıklarını belirtmektedirler. Bunun sebebi olarak ise dijital vatandaş temalarından dijital okuryazarlık kavramı içerisinde yer alan bilginin doğruluğunu sorgulama becerisinin yeteri kadar gerçekleştirilememesi gösterilebilir. Katılımcılar yapılan bu yardım çağrılarının ya da sosyal sorumluluk projelerinin kaynağını doğrulayamadıklarından bu olgulara katılım göstermemekte kararsız kalmaktadırlar olarak ifade edilebilir.

Tablo 15. D.O.Ö. Tutum Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
1) Öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak hoşuma gider.	4,03	1,15911
2) Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak daha iyi öğrenirim.	3,98	1,05575
3) Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek daha ilgi çekicidir.	3,95	1,07681
4) Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek beni daha motive eder.	3,84	1,06892
6) Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek öz-yönetimli ve bağımsız olmamı sağlar.	3,73	1,05625
7) Karşılaştığım teknik problemleri nasıl çözeceğimi bilirim.	3,70	1,06239
5) Öğrenme etkinlikleri için arkadaşlarımdan sıklıkla internet aracılığıyla (Skype, Facebook ve Bloglar vb.) yardım alırım.	3,58	1,15495

Tablo 15'e göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları; öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmanın hoşlarına gittiğini ($\bar{x}=4,03$), bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak daha iyi öğrendiklerini ($\bar{x}=3,98$), bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmenin daha ilgi çekici olduğunu düşündüklerini ($\bar{x}=3,95$), bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmenin onları daha motive ettiğini ($\bar{x}=3,84$), bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmenin öz-yönetimli ve bağımsız olmalarını sağladıklarını düşündüklerini ($\bar{x}=3,73$), karşılaştıkları teknik problemleri nasıl çözeceklerini bildiklerini ($\bar{x}=3,70$) ve öğrenme etkinlikleri için arkadaşlarından sıklıkla internet aracılığıyla (Skype, Facebook ve Bloglar vb.) yardım aldıklarını ($\bar{x}=3,58$) ifade etmektedirler. Katılımcıların tutum boyutundaki maddelerin tamamını "katılıyorum" düzeyinde cevaplamalarının sebebi olarak dijital okuryazarlık düzeylerinin "yüksek" düzeyinde çıkması öngörülmektedir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık kavramını "yüksek" düzeyinde gerçekleştirebilmeleri için dijital okuryazarlık tutum boyutunda "katılıyorum" düzeyinde cevaplama yapmalarının gerekli olduğu söylenebilir.

Tablo 16. D.O.Ö. Teknik Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
9) Önemli olduğunu düşündüğüm yeni teknolojilere ayak uydurabilirim.	4,08	1,02549
8) Yeni teknolojilerin kullanımını kolaylıkla öğrenebilirim.	4,05	,97934

Tablo 16 Devam ediyor

Tablo 16 Devam

13) Öğrenme sürecinde mobil teknolojilerin (Cep telefonları, PDAs (avuç içi bilgisayarlar), Ipadler, akıllı telefonlar vb.) kullanım potansiyeli yüksektir.	3,97	,96281
12) İnternette bilgi elde etmeye yönelik araştırma ve değerlendirme becerilerime güvenirim.	3,95	,97974
10) Birçok farklı teknoloji hakkında bilgim var.	3,78	1,04368
11) Öğrenmede ve yeni şeyler oluşturmada (Sunumlar, dijital hikâyeler, wikiler, bloglar gibi) bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak için gerekli olan teknik becerilere sahibim.	3,75	1,02984

Tablo 16 incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının; önemli olduğunu düşündükleri yeni teknolojilere ayak uydurabildiklerini ($\bar{x}=4,08$), yeni teknolojilerin kullanımını kolaylıkla öğrenebildiklerini ($\bar{x}=4,05$), öğrenme sürecinde mobil teknolojilerin (Cep telefonları, PDAs (avuç içi bilgisayarlar), Ipadler, akıllı telefonlar vb.) kullanım potansiyelinin yüksek olduğunu ($\bar{x}=3,97$), internetten bilgi elde etmeye yönelik araştırma ve değerlendirme becerilerine güvendiklerini ($\bar{x}=3,95$), birçok farklı teknoloji hakkında bilgileri olduğunu ($\bar{x}=3,78$) ve öğrenmede ve yeni şeyler oluşturmada (Sunumlar, dijital hikâyeler, wikiler, bloglar gibi) bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak için gerekli olan teknik becerilere sahip olduklarını ($\bar{x}=3,75$) ifade etmektedirler. Buradan; katılımcıların dijitalleşmeye yatkın oldukları, bu dijitalleşme içerisinde yer alan farklı araçlarla ilgilendikleri ya da daha önceden ilgilenmiş oldukları sonucu çıkarılabilir.

Tablo 17. D.O.Ö. Bilişsel Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
14) Öğretmenlerim ders anlatırken bilgi ve iletişim teknolojilerini daha çok kullanmalıdır.	3,91	1,02549
15) Bilgi ve iletişim teknolojileri proje çalışmalarında ve diğer öğrenme etkinliklerinde arkadaşlarım ile daha iyi işbirliği içinde çalışmamı sağlar.	3,80	1,06075

Tablo 17'e göre sosyal bilgiler öğretmen adayları; öğretmenleri ders anlatırken bilgi ve iletişim teknolojilerini daha çok kullanması gerektiğini düşünmekte ($\bar{x}=3,91$) ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin proje çalışmalarında ve diğer öğrenme etkinliklerinde arkadaşları ile daha iyi işbirliği içinde çalışmalarını sağladığını ($\bar{x}=3,80$) belirtmektedirler. Araştırmaya katılım gösteren sosyal bilgiler öğretmen adaylarının halihazırda eğitim görmekte oldukları kurumlarda görev

yapan eğitimcilerin yeteri kadar bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmadıkları sonucu araştırmacı tarafından öngörülürken, katılımcıların birçok dijital araç hakkında bilgi sahibi olması ve bunlarla gerçekleştirdiği öğrenim sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olduklarını düşünmelerinden dolayı akranlarıyla da; bilgi ve iletişim teknolojilerinin, proje çalışmalarında ve diğer öğrenme etkinliklerinde daha iyi işbirliği yapabilmelerini sağlayacağını öngördükleri ifade edilebilir.

Tablo 18. D.O.Ö. Sosyal Boyutu Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Maddeler	\bar{x}	ss
16) Bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerim iyidir.	3,80	1,10784
17) İnternet tabanlı aktivitelerle ilgili konuları (Örnek; siber güvenlik, eser hırsızlığı, araştırma konuları vb.) bilirim.	3,57	1,09083

Tablo 18 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adayları; bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerinin iyi olduğunu ($\bar{x}=3,80$) ve internet tabanlı aktivitelerle ilgili konuları (Örnek; siber güvenlik, eser hırsızlığı, araştırma konuları vb.) bildiklerini ($\bar{x}=3,57$) ifade etmektedirler. Sosyal boyut kısmında “katılıyorum” düzeyinde cevaplandırmalar yapılmasından dolayı; katılımcıların dijital ortamlarda çokça vakit geçirdikleri ve günlük kullanım sürelerinin uzun olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 19. Dijital Vatandaşlık Boyutlarının Cinsiyete Göre Grup İstatistiği

Boyutlar	Cinsiyetiniz Nedir	\bar{x}	ss
Doğru Kullanım	Kadın	4,08	,06976
	Erkek	3,90	,08650
Çevrimiçi İşlemler	Kadın	3,97	,07111
	Erkek	3,88	,09970
Sağlık	Kadın	3,46	,07384
	Erkek	3,48	,10091
Erişim	Kadın	3,92	,07931
	Erkek	3,72	,10683
Toplumsal Sorumluluk	Kadın	3,43	,08035
	Erkek	3,22	,10974

Tablo 19 ile dijital vatandaşlık analizinin alt boyutlarına ait sonuçların cinsiyetlere göre grup istatistiği verilmiştir. Tablo 19’a göre en fazla aritmetik ortalama puan dijital vatandaşlık doğru kullanım alt boyutunda elde edilmiştir.

4.2 İkinci Alt Problem Cümlesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde “*Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin cinsiyet, üniversite, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı ve aylık gelir değişkenleri ile ilişkisi nedir?*” alt problemine dair bulgular analiz edilmiştir.

Tablo 20. D.V.B. Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem T-Testi

Boyutlar	Cinsiyet	t	df	p
Doğru Kullanım	Kadın	1,660	234	,098
	Erkek			
Çevrimiçi İşlemler	Kadın	,726	234	,469
	Erkek			
Sağlık	Kadın	-,186	234	,853
	Erkek			
Erişim	Kadın	1,500	234	,135
	Erkek			
Toplumsal Sorumluluk	Kadın	1,540	234	,125
	Erkek			

Tablo 20’ye göre yapılan bağımsız örneklem t-testinde yer alan dijital vatandaşlık doğru kullanım ($t_{(234)}= 1,660$; $p \geq .05$), çevrimiçi işlemler ($t_{(234)}= ,726$; $p \geq .05$), sağlık ($t_{(234)}= -,186$; $p \geq .05$), erişim ($t_{(234)}= 1,500$; $p \geq .05$) ve toplumsal sorumluluk ($t_{(234)}= 1,540$; $p \geq .05$) boyutlarıyla cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 21. Dijital Vatandaşlık Boyutlarının Üniversiteye Göre Grup İstatistiği

Boyutlar	Üniversite	\bar{x}	ss
Doğru Kullanım	Giresun Üniversitesi	4,13	,80616
	Trabzon Üniversitesi	3,81	,85378
Çevrimiçi İşlemler	Giresun Üniversitesi	4,08	,82608
	Trabzon Üniversitesi	3,70	,94949
Sağlık	Giresun Üniversitesi	3,50	,92492
	Trabzon Üniversitesi	3,41	,90402
Erişim	Giresun Üniversitesi	3,95	,94109
	Trabzon Üniversitesi	3,66	1,02588
Toplumsal Sorumluluk	Giresun Üniversitesi	3,47	,96093
	Trabzon Üniversitesi	3,15	1,04032

Tablo 21’de dijital vatandaşlık boyutları analizinin üniversitelere göre grup istatistiği verilmiştir. Dijital vatandaşlık boyutlarında en yüksek puan doğru kullanım ($\bar{x}=4,13$) boyutunda alınmıştır. Bunu takiben; çevrimiçi işlemler ($\bar{x}=4,08$) boyutu, erişim ($\bar{x}=3,95$) boyutu, sağlık ($\bar{x}=3,50$) boyutu ve toplumsal sorumluluk ($\bar{x}=3,47$) boyutu izlemiştir.

Tablo 22. D.V.B. Üniversiteye Göre Bağımsız Örneklem T-Testi

Boyutlar	Üniversite	t	df	p
Doğru Kullanım	Giresun Üniversitesi	2,892	234	,004
	Trabzon Üniversitesi			
Çevrimiçi İşlemler	Giresun Üniversitesi	3,279	234	,001
	Trabzon Üniversitesi			
Sağlık	Giresun Üniversitesi	,767	234	,444
	Trabzon Üniversitesi			
Erişim	Giresun Üniversitesi	2,267	234	,024
	Trabzon Üniversitesi			
Toplumsal Sorumluluk	Giresun Üniversitesi	2,385	234	,018
	Trabzon Üniversitesi			

Tablo 22'ye göre yapılan bağımsız örneklem t-testinde yer alan dijital vatandaşlık sağlık ($t_{(234)} = ,767$; $p \geq .05$) boyutu ile üniversite değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Ölçekte yer alan doğru kullanım ($t_{(234)} = 2,892$; $p \leq .05$), çevrimiçi işlemler ($t_{(168,866)} = 3,173$; $p \leq .05$), erişim ($t_{(234)} = 2,267$; $p \leq .05$) ve toplumsal sorumluluk ($t_{(234)} = 2,385$; $p \leq .05$) boyutları ile üniversite değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Tablo 23. D.V.B. Üniversiteye Göre Bağımsız Örneklem T-Testi ETA Kare Analizi

	η	η^2
Doğru Kullanım	,186	,035
Çevrimiçi İşlemler	,210	,044
Erişim	,147	,021
Toplumsal Sorumluluk	,154	,024

Tablo 23 incelendiğinde, dijital vatandaşlık; “Doğru Kullanım” ($\eta^2 = ,035$), “Çevrimiçi İşlemler” ($\eta^2 = ,044$), “Erişim” ($\eta^2 = ,021$) ve “Toplumsal Sorumluluk” ($\eta^2 = ,024$) boyutlarının etki büyüklüklerinin üniversite bağımsız değişkenine göre geniş düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 24. D.V.Ö. Boyutlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Analizi

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Doğru Kullanım	Gruplar arası	4,309	3	1,436	2,076	,104	
	Gruplar içi	160,489	232	,692			
	Toplam	164,798	235				
Çevrimiçi İşlemler	Gruplar arası	7,048	3	2,349	3,022	,030	B-A B-D
	Gruplar içi	180,372	232	,777			
	Toplam	187,419	235				

Tablo 24 Devam Ediyor

Tablo 24 Devam

Sağlık	Gruplar arası	2,422	3	,807	,961	,412
	Gruplar içi	194,852	232	,840		
	Toplam	197,274	235			
Erişim	Gruplar arası	7,141	3	2,380	2,512	,059
	Gruplar içi	219,821	232	,948		
	Toplam	226,962	235			
Toplumsal Sorumluluk	Gruplar arası	2,483	3	,828	,823	,482
	Gruplar içi	233,327	232	1,006		
	Toplam	235,809	235			

A:1. Sınıf B:2. Sınıf C:3. Sınıf D:4. Sınıf

Tablo 24'e bakıldığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitim görmekte oldukları sınıf ile dijital vatandaşlık doğru kullanım ($F= 2,076$; $p \geq .05$), sağlık ($F= ,961$; $p \geq .05$), erişim ($F= 2,512$; $p \geq .05$) ve toplumsal sorumluluk ($F= ,823$; $p \geq .05$) boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okudukları sınıf ile dijital vatandaşlık ölçeği çevrimiçi işlemler ($F= 3,022$; $p \leq .05$) boyutu arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Farklılığın kaynağını bulmak için ise Post-Hoc analizlerinden Gabriel kullanılmıştır.

Tablo 25. Çevrimiçi İşlemler Boyutu Sınıf Değişkenine Göre Gabriel Post-Hoc Analizi

Madde	Kaçıncı sınıfta okumaktasınız (A)	Kaçıncı sınıfta okumaktasınız (B)	Anlamlılık Farkı (A-B)	ss	p
12) Dijital araçları/ortamları kullanarak resmi işlemlerimi (bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgâh vb.) yürütürüm.	2. Sınıf	1. Sınıf	,56906*	,19965	,027
		3. Sınıf	,30120	,20935	,614
		4. Sınıf	,62774*	,20799	,016

Anlamlı farklılık vardır; $p \leq .05$ Anlamlı farklılık yoktur; $p > .05$

Yapılan analiz doğrultusunda Tablo 25 incelendiğinde; 2. sınıfta öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları, 1. ($p= ,027$) ve 4. Sınıfta ($p= ,016$) öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha çok dijital araçları/ortamları kullanarak resmi işlemlerini (bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgâh vb.) yürüttüğünü ifade etmektedirler.

Tablo 26. D.V.Ö. Boyutlarının İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre ANOVA Analizi

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Doğru Kullanım	Gruplar arası	1,870	3	,623	,888	,448	
	Gruplar içi	162,928	232	,702			
	Toplam	164,798	235				
Çevrimiçi İşlemler	Gruplar arası	2,899	3	,966	1,215	,305	
	Gruplar içi	184,521	232	,795			
	Toplam	187,419	235				
Sağlık	Gruplar arası	2,638	3	,879	1,048	,372	
	Gruplar içi	194,637	232	,839			
	Toplam	197,274	235				
Erişim	Gruplar arası	8,289	3	2,763	2,931	,034	C-B
	Gruplar içi	218,673	232	,943			
	Toplam	226,962	235				
Toplumsal Sorumluluk	Gruplar arası	1,852	3	,617	,612	,608	
	Gruplar içi	233,957	232	1,008			
	Toplam	235,809	235				

A:0-2 Saat B:2-4 Saat C:4-6 Saat D:6 Saatten Çok

Tablo 26 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının internet kullanım sıklığı ile dijital vatandaşlık ölçeği doğru kullanım ($F= ,888$; $p \geq .05$), çevrim içi işlemler ($F= 1,215$; $p \geq .05$), sağlık ($F= 1,048$; $p \geq .05$) ve toplumsal sorumluluk ($F= ,612$; $p \geq .05$) boyutları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının internet kullanım sıklığı ile dijital vatandaşlık ölçeği erişim ($F= 2,931$; $p \leq .05$) boyutu arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Farklılığın kaynaklandığı “Haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamları (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullanırım.” Maddesine verilen cevaplar homojen dağılmamıştır. Bu yüzden farklılığın tespiti için Games-Howell Post-Hoc analizi kullanılmıştır.

Tablo 27. Erişim Boyutu İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Games-Howell Post-Hoc Analizi

Madde	İnternet kullanım sıklığı (A)	İnternet Kullanım Sıklığı (B)	Anlamlılık Farkı (A-B)	ss	p
6) Haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamları (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullanırım.	4-6 Saat	0-2 Saat	,60347	,27836	,150
		2-4 Saat	,59935*	,21407	,030
		6 Saatten çok	,42830	,20316	,155

Anlamlı farklılık vardır; $p \leq .05$ Anlamlı farklılık yoktur; $p \geq .05$

Tablo 27’te internet kullanım sıklığı 4-6 Saat olan sosyal bilgiler öğretmen adayları 2-4 Saat internet kullanım sıklığı ($p= ,030$) olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha çok haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamlarını (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 28. D.V.Ö. Boyutlarının Aylık Gelir Değişkenine Göre ANOVA Analizi

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Doğru Kullanım	Gruplar arası	2,050	3	,683	,974	,406	
	Gruplar içi	162,748	232	,702			
	Toplam	164,798	235				
Çevrimiçi İşlemler	Gruplar arası	3,104	3	1,035	1,302	,274	
	Gruplar içi	184,316	232	,794			
	Toplam	187,419	235				
Sağlık	Gruplar arası	10,523	3	3,508	4,358	,005	A-C B-C
	Gruplar içi	186,751	232	,805			
	Toplam	197,274	235				
Erişim	Gruplar arası	2,644	3	,881	,912	,436	
	Gruplar içi	224,318	232	,967			
	Toplam	226,962	235				
Toplumsal Sorumluluk	Gruplar arası	1,560	3	,520	,515	,672	
	Gruplar içi	234,249	232	1,010			
	Toplam	235,809	235				

A:500 TL'den az B:500-750 TL C:751-1000 TL D:1000 TL'den çok

Tablo 28 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aylık gelirleri ile dijital vatandaşlık ölçeği doğru kullanım ($F= ,974$; $p \geq .05$), çevrimiçi işlemler ($F= 1,302$; $p \geq .05$), erişim ($F= ,912$; $p \geq .05$) ve toplumsal sorumluluk ($F= ,515$; $p \geq .05$) boyutları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aylık gelirleri ile dijital vatandaşlık ölçeği sağlık ($F= 4,358$; $p \leq .05$) boyutu arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Farklılığın tespiti için Gabriel testi uygulanmıştır.

Tablo 29. Sağlık Boyutu Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Gabriel Post-Hoc Analizi

Madde	Aylık gelir durumunuz (A)	Aylık gelir durumunuz (B)	Anlamlılık Farkı (A-B)	ss	p
2) Dijital araçları bu araçlardan kaynaklanabilecek sağlık sorunlarına (göz/iskelet sistemi rahatsızlıkları vb.) dikkat ederek kullanırım.	500 TL'den az	500-750 TL	,11510	,18479	,989
		751-1000 TL	,82237*	,27328	,014
		1000 TL'den çok	,18523	,23119	,962
	500-750 TL	500 TL'den az	-,11510	,18479	,989
		751-1000 TL	,70727*	,25373	,020
		1000 TL'den çok	,07013	,20772	,152
22) Dijital araçları kullanırken göz sağlığım için uygun ekran ayarlarını (parlaklık, boyut, vb.) yaparım.	500 TL'den az	500-750 TL	,14992	,19893	,971
		751-1000 TL	,77356*	,29419	,045
		1000 TL'den çok	,07546	,24888	1,000

Anlamlı farklılık vardır; $p \leq .05$ Anlamlı farklılık yoktur; $p \geq .05$

Tablo 29'a bakıldığında 500 TL'den az ($p = ,014$) ile 500-750 TL aylık gelire sahip ($p = ,020$) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 751-1000 TL aylık gelire sahip olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha çok; dijital araçları, bu araçlardan kaynaklanabilecek sağlık sorunlarına (göz/iskelet sistemi rahatsızlıkları vb.) dikkat ederek kullandıklarını ifade etmektedirler. 500 TL'den az aylık gelire sahip sosyal bilgiler öğretmen adayları 751-1000 TL aylık gelire sahip sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha çok ($p = ,045$) dijital araçları kullanırken göz sağlığı için uygun ekran ayarlarını (parlaklık, boyut vb.) yaptıklarını belirtmektedirler.

4.3 Üçüncü Alt Problem Cümlesine Ait Bulgular

Bu bölümde “*Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki nedir?*” alt problem cümlesine dair analizler yapılmıştır.

Tablo 30. Dijital Vatandaşlık ile Dijital Okuryazarlık Arasındaki İlişki Analizi

	Dijital Vatandaşlık	Dijital Okuryazarlık
Dijital Vatandaşlık	1	,509**
Dijital Okuryazarlık	,509**	1

Tablo 30 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında orta düzey ($p=,509$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 31. Dijital Vatandaşlık ile Dijital Okuryazarlık Arasındaki İlişki Analizi

Boyutlar	Doğru Kullanım	Çevrimiçi İşlemler	Sağlık	Erişim	Toplumsal Sorumluluk	Tutum	Teknik	Bilişsel	Sosyal
Doğru Kullanım	1								
Çevrimiçi İşlemler	,760**	1							
Sağlık	,493**	,412**	1						
Erişim	,689**	,742**	,406**	1					
Toplumsal Sorumluluk	,397**	,418**	,302**	,422**	1				
Tutum	,397**	,423**	,365**	,389**	,271**	1			
Teknik	,397**	,442**	,295**	,378**	,243**	,703**	1		
Bilişsel	,309**	,321**	,270**	,268**	,248**	,704**	,633**	1	
Sosyal	,453**	,423**	,310**	,340**	,308**	,546**	,643**	,560**	1

Tablo 31 incelendiğinde dijital vatandaşlık ölçeğinde bulunan doğru kullanım boyutu ile çevrimiçi işlemler ($p=,760$) ve erişim ($p=,689$) boyutları arasında yüksek düzeyde; sağlık ($p=,493$) ve sosyal ($p=,453$) boyutları arasında orta düzeyde; toplumsal sorumluluk ($p=,397$), tutum ($p=,397$), teknik ($p=,397$) ve bilişsel ($p=,309$) boyutları ile zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Çevrimiçi işlemler boyutuyla erişim ($p=,742$) boyutu arasında yüksek düzeyde; sağlık ($p=,412$), toplumsal sorumluluk ($p=,418$), tutum ($p=,423$), teknik ($p=,442$), sosyal ($p=,423$) boyutları ile orta düzeyde; bilişsel ($p=,321$) boyut ile zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Sağlık boyutuyla erişim ($p=,406$) boyutu arasında orta

düzeyde; toplumsal sorumluluk ($p= ,302$), tutum ($p= ,365$), teknik ($p= ,295$), bilişsel ($p= ,270$) ve sosyal ($p= ,310$) boyutları ile zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Erişim boyutuyla toplumsal sorumluluk ($p= ,422$) boyutu arasında orta düzeyde; tutum ($p= ,389$), teknik ($p= ,378$), bilişsel ($p= ,268$) ve sosyal ($p= ,340$) boyutları ile zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Toplumsal sorumluluk boyutuyla tutum ($p= ,271$), teknik ($p= ,243$), bilişsel ($p= ,248$) ve sosyal ($p= ,308$) boyutları arasında zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Tutum boyutuyla teknik ($p= ,703$) ve bilişsel ($p= ,704$) boyut arasında yüksek düzeyde; sosyal ($p= ,546$) boyut arasında ise orta düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Teknik boyutuyla bilişsel ($p= ,633$) ve sosyal ($p= ,643$) boyutlar arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bilişsel boyutuyla sosyal ($p= ,560$) boyutu arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1 Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin tespit edilmesi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda araştırma verileri belirlenen örneklemelerden toplanmak üzere katılımcılara ulaştırılmış ve veriler belirli dönem aralığında toplanmıştır. Veriler dijital ortamda Google Formlar aracılığı ile elde edilmiştir. Elde edilen nitel veriler araştırma amacına uygun olarak analiz edilmek üzere nicel verilere dönüştürülmüş böylece araştırmanın veri seti ortaya çıkmıştır. Elde edilen veri seti araştırmanın amacına uygun olarak tanımlayıcı istatistiksel analiz, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi ve korelasyon analizlerine tabii tutulmuştur.

Araştırmaya 236 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Bu öğretmen adaylarının 145'i kadın 91'i ise erkektir. 146 katılımcı Giresun Üniversitesi'nden araştırmaya katılırken 90 katılımcı ise Trabzon Üniversitesi'nden katılım göstermiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 56'sı 1. sınıf, 83'ü 2. sınıf, 48'i 3. sınıf ve 49'u 4. sınıf öğrencileridir. Bu katılımcıların 26'sı 0-2 saatini, 56'sı 2-4 saatini, 71'i 4-6 saatini ve 83'ü 6 saatten fazlasını internette geçirmektedirler. Katılımcıların 59'u aylık 500 TL'den az gelire sahipken, 110'u 500-750 TL, 25'i 751-1000 TL ve 42'si 1000 TL'den fazla aylık gelire sahiptir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri ($\bar{x}=3,85$) olarak bulunmuştur. Buna göre ölçeğin uygulandığı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık ve okuryazarlık düzeyleri yüksek çıkmıştır. Dijital vatandaşlık ölçeği boyutlarına göre bakıldığında ise en yüksek puan doğru kullanım ($\bar{x}=4,01$) düzeyinde elde edilmiştir. Kocadağ (2012), Parsak (2021) ve Metin'in (2021) yapmış oldukları çalışmalarda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini yüksek seviyede tespit etmiştir. Dijital okuryazarlık boyutlarına bakıldığında ise en yüksek puan teknik ($\bar{x}=3,93$) boyutunda elde edilmiştir. Dinlemez (2021) yaptığı çalışmada Türkçe öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık seviyeleri ile dijital okuryazarlık seviyelerini orta düzeyde tespit etmiştir. Elde edilen bu verilere göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (2018) yer alan dijital okuryazarlık becerisini öğretme

sorumluluğu taşıyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, yine bu kapsamda Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde bulunan dijital yetkinlik maddesine ve programda yer alan “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” bölümündeki 10. maddeye göre öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacı taşıyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu sorumluluğa uygun düzeyde sonuçlar sergilediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yapılan analizler sonucunda; güvenliğinden emin olmadıkları web sayfalarına üye olmadıkları, kitlesel suç (toplumu örgütleme, hakaret etme vb.) işlenebilecek dijital ortamlarda bulunmadıkları, dijital ortamlarda doğruluğundan emin olmadıkları haberleri/bilgileri ve dijital ortamlarda sahip oldukları parolalarını paylaşmadıkları dijital ortamlarda fark edilen sahte kullanıcılar konusunda çevresindekileri uyardıkları, dijital ortamlarda önemli kimlik bilgilerini paylaşmadıkları, dijital ortamlardaki paylaşımların bireyler üzerindeki etkisinin farkında oldukları, kaynağından emin olmadıkları e-posta ve iletileri açmadıkları, dijital ortamlarda iletişime geçmediklerini ya da geçmemeleri gereken kişileri ayırt ettikleri, dijital ortamlarda gizlilik ayarlarını düzenledikleri ve güvenliğinden emin olmadıkları araçlarla parola gerektiren işlemler yapmadıkları, dijital araçları/ortamları kullanarak resmi işlemlerini (bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgah vb.) yürüttükleri, gerektiğinde alışveriş sitelerinden aldıkları ürünlerin iadesini ve/veya değişimini yaptıkları, çevrimiçi alışveriş yapmadan önce ürün veya hizmet ile ilgili bir araştırma (fiyat, kalite vb.) yaptıkları ve dijital ortamlarda ürün veya hizmet satın aldıkları, dijital araçları kullanırken göz sağlıkları için uygun ekran ayarlarını yaptıkları, dijital araçları kullanırken çalışma ortamlarını ergonomik açıdan uygun şekilde (masa, sandalye, ortam ışığı vb.) düzenlemede ve dijital araçları bu araçlardan kaynaklanabilecek sağlık sorunlarına (göz/iskelet sistemi rahatsızlıkları vb.) dikkat etmede kararsız kaldıkları, haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamları (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullandıkları, dijital ortamlara pek çok yerden (okul, ev vb.) bağlandıkları ve dijital ortamlara (sosyal ağlar, haber siteleri, bloglar vb.) çeşitli dijital araçlarla istedikleri an bağlandıklarını, dijital ortamlarda yapılan yardım çağrılarında destek vermede ve dijital ortamlardaki toplumsal sorumluluk projelerine katılımda bulunmada kararsız kaldıkları görülmüştür.

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile dijital vatandaşlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Aslan (2016), Dinlemez (2021) ve Metin'in (2021) yapmış oldukları çalışmalarda da cinsiyet değişkeni ile dijital vatandaşlık arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Aygün (2019) ise yapmış olduğu çalışmada dijital vatandaşlık durumunu boyutlarına göre incelemiş, gerçekleştirdiği analiz sonucunda ise dijital yetkinlik boyutunda cinsiyet değişkeni ile anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Burada cinsiyet değişkeninin dijital vatandaşlık düzeyleri üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı yorumu yapmak mümkündür. Her iki cinsiyet değişkeni de dijital vatandaşlık düzeyinde aynı yetkinliğe sahiptir.

Üniversite değişkeni doğrultusunda yapılan bağımsız örneklem t-testine göre dijital vatandaşlık düzeyinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Giresun Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyi ($\bar{x}=3,96$) olarak tespit edilirken, Trabzon Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyi ($\bar{x}=3,66$) olarak tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık düzeyleri ise Giresun Üniversitesi katılımcılarında ($\bar{x}=3,81$), Trabzon Üniversitesi katılımcılarında ($\bar{x}=3,91$) olarak tespit edilmiştir. Buna göre Giresun Üniversitesi'nde okumakta olan sosyal bilgiler öğretmen adayları dijital vatandaşlık düzeyi açısından Trabzon Üniversitesi'nde okuyan adaylardan daha iyi durumdayken, dijital okuryazarlık düzeylerinde ise tam tersi durum mevcuttur. Bu veriler doğrultusunda her iki üniversitede eğitim görmekte olan katılımcıların dijital okuryazarlık ve dijital vatandaşlık seviyelerinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre her iki üniversitede sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık açısından yeterli düzeyde eğitim aldıkları ifade edilebilir. Araştırmada yer verilen ilgili çalışmalar incelendiğinde daha önce üniversite değişkenine göre dijital vatandaşlık düzeyi tespiti ve analizi yapılmadığı görülmüştür.

Yine bu doğrultuda yapılan bağımsız örneklem t-testi analizine göre Giresun Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Trabzon Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre dijital vatandaşlık doğru kullanım boyutunda kaynağından emin olmadıkları e-posta ve iletileri açmadıklarını, dijital ortamlarda önemli kimlik bilgilerini paylaşmadıklarını, kitlesel suç (toplumu örgütleme, hakaret etme vb.) işlenebilecek

dijital ortamlarda bulunmadıklarını ve dijital ortamlarda sahip oldukları parolalarını kimseyle paylaşmadıklarını belirtmişlerdir. Çevrimiçi işlemler boyutunda Giresun Üniversitesi katılımcıları Trabzon Üniversitesi katılımcılarına göre daha yüksek oranda; dijital ortamlarda ürün veya hizmet satın aldıklarını, dijital araçları/ortamları kullanarak resmi işlemlerini (bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgâh vb.) yürüttüklerini ve gerektiğinde alışveriş sitelerinden aldıkları ürünlerin iade ve/veya değişimini yaptıklarını ifade etmişlerdir. Erişim boyutunda Giresun Üniversitesi katılımcıları Trabzon Üniversitesi katılımcılarına göre daha yüksek oranda; haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamlarını (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullandıklarını ve dijital ortamlara pek çok yerden (okul, ev vb.) bağlandıklarını belirtmektedirler. Toplumsal sorumluluk boyutunda Giresun Üniversitesi katılımcıları Trabzon Üniversitesi katılımcılarına göre daha yüksek oranda dijital ortamlarda yapılan yardım çağrılarında destek verdiklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda Giresun Üniversitesi katılımcılarının dijital ortamı daha güvenli ve kapsamlı kullandığı söylenebilir.

Dijital vatandaşlık ölçeğine uygulanan tek yönlü varyans analizi incelendiğinde ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okudukları sınıf ile dijital vatandaşlık ölçeği çevrimiçi işlemler boyutu arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bu doğrultuda 2. sınıfta eğitim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları, 1. ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha çok dijital araçları/ortamları kullanarak resmi işlemlerini (bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgâh vb.) yürüttüğünü ifade etmişlerdir. Buna göre orta düzey sınıflarda (2. ve 3.) dijital farkındalığın daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Metin'in (2021) Giresun Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmen adayları ve Dinlemez'in (2021) Türkçe öğretmen adayları örnekleminde yapmış oldukları çalışmalarda da sınıf düzeyleri ile dijital vatandaşlık boyutları arasında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır.

İnternet kullanım sıklığı ile dijital vatandaşlık boyutları arasında yapılan tek yönlü varyans analizine göre ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının erişim boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. 4-6 saat internet kullanım sıklığına sahip katılımcılar, 2-4 saat internet kullanım sıklığına sahip olan katılımcılara göre daha çok haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamlarını (e-posta, sosyal

paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullandıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre internet ortamında daha fazla vakit geçiren katılımcıların iletişim araçlarını da buna uygun olarak daha fazla tercih ettiği söylenebilir. Aygün'ün (2019) yapmış olduğu çalışmada da internet kullanım süreleri ile dijital vatandaş yetkinlikleri arasındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılmış, anlamlı ilişki tespit edilse de negatif yönde bir korelasyona rastlanmıştır. Yılmaz'ın (2019) yapmış olduğu çalışmada katılımcıların bilgisayar kullanım sürelerine göre dijital vatandaşlık puanları anlamlı farklılaşma gösterse de internet kullanım süreleri ile dijital vatandaşlık puanları arasında anlamlı bir farklılık söz konusu olmamıştır. Buna karşın Dinlemez'in (2021) yapmış olduğu çalışmada Türkçe öğretmen adaylarının internette geçirdikleri süreler ile dijital vatandaşlık boyutları arasında birçok yönden anlamlı farklılık olduğu tespiti yapılmıştır.

Aylık gelir düzeyi ile dijital vatandaşlık boyutları arasında yapılan tek yönlü varyans analizine göre ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aylık gelirleri ile dijital vatandaşlık sağlık boyutu arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. 500 TL'den az ile 500-750 TL aylık gelire sahip sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 751-1000 TL aylık gelire sahip olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre dijital araçları, bu araçlardan kaynaklanabilecek sağlık sorunlarına (göz/iskelet sistemi rahatsızlıkları vb.) dikkat ederek kullandıklarını ifade etmişlerdir. Yine 500 TL'den az aylık gelire sahip sosyal bilgiler öğretmen adayları 751-1000 TL aylık gelire sahip sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre dijital araçları kullanırken göz sağlığı için uygun ekran ayarlarını (parlaklık, boyut vb.) yaptıklarını belirtmişlerdir. Aslan'ın (2016) yaptığı çalışmada da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ailelerinin ortalama gelir değişkeni ile dijital vatandaşlığa yönelik tek yönlü varyans analizinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Çalışmada ölçülen gelirin ait olduğu bireyler ve düzeyler bu araştırmadaki düzeylerden farklıdır. Fakat gelir bazında bakıldığında iki çalışmada da dijital vatandaşlık düzeyinde farklılaşma ilişkisi tespit edilmiştir. Aslan'ın (2016) yapmış olduğu çalışmada daha yüksek gelire sahip katılımcılar lehine farklılaşma gözlenirken, bu çalışmada yapılan analizde sağlık boyutunda daha düşük gelirli katılımcılar lehine farklılaşma söz konusudur. Bu sonuçlara göre daha düşük gelirli öğretmen adaylarının dijital araçları kullanırken sağlığına daha fazla dikkat ettikleri ya da daha fazla önemsedikleri söylenebilir. Yine Kocadağ'ın (2012) yapmış olduğu çalışmada da aynı doğrultuda, gelir

bazında, dijital vatandaşlık düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Som-Vural'ın (2016) yapmış olduğu çalışmada ise, tek bir üniversite bazında gelir değişkenine göre dijital vatandaşlık düzeyinde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Yapılan ilişkisel analiz sonucunda Dinlemez'in (2021) yapmış olduğu çalışma sonuçlarındaki gibi dijital vatandaşlık boyutları ile dijital okuryazarlık boyutları arasında birden çok yüksek, orta ve zayıf düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Buna göre her iki ölçeğin ve kavramın birbiriyle iç içe değerler ve kavramlar taşıdığını, iki kavramında birbirini etkilediğini ve etkilendiğini ve birbiriyle birçok açıdan ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Dinlemez'in (2021) çalışmasında da pozitif yönlü ilişkiler tespit edildiğinden her iki çalışmada sonuç açısından benzeşmektedir. Yine Metin (2021) yapmış olduğu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerini kullanma becerilerinin artmasının dijital vatandaşlık yeterliklerini arttırdığını gözlemlemiştir. Bu yönden birbiriyle etkileşim halinde olan iki kavram arasında bu çalışmada, bahsedilen diğer çalışmalar da dahil olmak üzere, bahsedildiği gibi pozitif yönde korelasyon gözlemlenmiştir. Aygün'ün (2019) yapmış olduğu regresyon analizinde dijital vatandaşlığın alt düzeyleriyle internet kullanım süreleri arasında zayıf düzeyde de olsa pozitif yönde bir bağlantı olduğunu tespit etmiştir. Tatlı (2018) yapmış olduğu araştırmada dijital vatandaşlık seviyesiyle bilgi okuryazarlığı ve faktörleri arasındaki ilişki analizinde yine bu değişkenler arasında pozitif yönde ve manalı bir bağ olduğunu tespit etmiştir. Yapılan benzer yöndeki araştırmalarda, regresyon analizleri sonucunda araştırmacılar bu araştırmada olduğu gibi pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler tespit etmiştir.

5.2 Öneriler

Çağımızın en önemli yetkinliklerinden birisi şüphesiz içinde bulunulan zamana, mekâna, duruma, topluma, eğitime ve yeteneklere adapte olma alışkanlığı ve düzeyidir. Durmaksızın gelişen 21.yy dünyasında herhangi bir yenilikten mahrum kalmak ya da bu yenilikleri görmezden gelmek bir bireyin içinde bulunduğu aileden başlayarak en büyük toplum olgusuna kadar sirkülasyonun dışında kalmasına sebep olacaktır. Bu olgulara iyi anlaşıldığında en temel ihtiyacın güncel kalabilme ve güncele ayak uydurabilme olduğunu bilişsel düzeyde söylemek mümkündür. Fakat tüm bu çağdaşlaşma ve gelişerek teknolojikleşme

furyasının bize getirdikleri incelendiğinde olumlu kavramların yanı sıra olumsuz kavramlar ve durumlarında ortaya çıkabileceğini unutmamak gerekmektedir. Bu yüzden ki her yeniliğin karşısına bu yenilik sonucunda ortaya çıkabilecek kötü olarak atfettiğimiz durumları engelleyecek bazı önlemler koymamız gerekmektedir. İşte gelişen ve dijitalleşen dünyanın karşısına onun olumsuzluklarından korunmak ve eşitsizliklerini ortadan kaldırmak adına dijital vatandaşlık kavramı ve onun getirileri konulmalıdır. İşbu kavramı bireylere aktaracak olan ve gelişime ve dönüşüme süresiz ve sınırsız ayak uydurabilecek olanlar ise şüphesiz güncelden ve gelişmelerden sürekli faydalanan, faydalanmak gayesini sürekli taşıyan sosyal bilgiler dersi ve onun öğreticileridir.

Bu doğrultuda konu hakkında öneriler uygulamaya yönelik ve araştırmacılara yönelik öneriler olarak iki ayrı başlık halinde şu şekilde verilmiştir:

Uygulamaya yönelik öneriler

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik dijital vatandaşlıkla alakalı daha fazla etkinlikler oluşturulabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık ve bu konsept hakkındaki farkındalıklarını arttıracak yönde uygulamalar yapılabilir.
- İl, ilçe veya köylerde bulunan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının birbirleri arasındaki dijital vatandaşlık farklılıklarının tespiti için çalışmalar yapılabilir.
- MEB tarafından dijital vatandaşlık ve boyutları tek tek programa dahil edilebilir.
- Araştırma bulguları dâhilinde sınıf düzeyinde ortaya çıkan anlamlı farklılığın giderilmesi adına ilgili fakültelerin 3. ve 4. sınıflarda eğitim görmekte olan öğretmen adaylarına dijital vatandaşlık ile ilgili hatırlatıcı dersler veya uygulamalar devreye konulabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

- Araştırma örneklemini genişletilerek ikiden fazla üniversite değişkeni arasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri çeşitli açılardan incelenebilir.

- Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sayısı daha fazla tutularak daha geniş kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenebilir.
- Türkçe öğretmen adayları ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri karşılaştırılabilir.
- Dijital vatandaşlık düzeyleri belirlenen öğretmenlerin öğrencileri üzerindeki dijital vatandaşlık etkisine yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki dijital vatandaşlıkla bağdaştırılan maddelerin öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri üzerindeki etkisinin tespit edilmesi adına çalışma yapılabilir.

6. KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B. ve Yılmaz-Soylu, M. (2010). Öğretmenlerin sayısal yetkinlikleri üzerine bir çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 748-768.
- Alexander, B. (2015). Teacher candidates create, collaborate and construct digital citizenship lessons (s. 1558-1561). SITE 2015--Society for Information Technology & Teacher Education International Conference, sunulmuş bildiri, U.S.A. <https://www.learntechlib.org/primary/d/150203> adresinden erişildi.
- Aslan, S. (2016). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Fırat, Dicle, Siirt, Adıyaman Üniversiteleri Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=OykDDeWBWT_L9-Wm52sZBrF6qRHSzqBL-UVoJ0dL-n58l4fn1ax23HcSKcmD_Mtz- adresinden erişildi.
- Aygün, M. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Durumlarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vjszP7PzV0HebcjFEvDfwJ-604ywOMfZZvG_Apk1_Dp6OJEyPPOkjhN4_LT4zUtl adresinden erişildi.
- Bakır, E. (2016). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Vatandaşlık Seviyelerinin Dijital Vatandaşlık Alt Boyutlarına Göre İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Br_XTptK8CZ70f0JGX9xEiKeH6cAT0TsGo1s5Ujsxa-6r_xWgZk7M-Tnb0_ByO7e adresinden erişildi.
- Baron, J. (2015). Citizenship and morality. *Current Opinion in Psychology*, (6), 6-9.
- Baron, R. J. (2019). Digital literacy. *The International Encyclopedia of Media Literacy Online*, 1-6. doi:[10.1002/9781118978238.ieml0053](https://doi.org/10.1002/9781118978238.ieml0053)
- Barth, J. L., Shermis, S. S. ve Barr, R. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. (C. Dönmez, Çev.) (1. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgili, A. S. (2015). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. A. S. Bilgili (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler* içinde (7. bs., s. 2-29). Ankara: Pegem Akademi.
- Blaj-Ward, L. ve Winter, K. (2019). Engaging students as digital citizens. *Higher Education Research & Development*, 38(5), 879-892. doi:[10.1080/07294360.2019.1607829](https://doi.org/10.1080/07294360.2019.1607829)
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016a). Nicel araştırmalar. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde , 7 (20. bs., s. 173-242). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016b). Örneklemeye yöntemleri. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde , 7 (20. bs., s. 80-99). Ankara: Pegem Akademi.

- Cambridge. (2022). Dictionary. 21 Nisan 2022 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english> adresinden erişildi.
- Castells, M. (2000). Materials for an exploratory theory of the network society. *The British Journal of Sociology*, 5-24.
- Chapman, B. (1999). Digital literacy. *Government Information Quarterly*, 16(1), 77-78. doi:[10.1016/S0740-624X\(99\)80019-7](https://doi.org/10.1016/S0740-624X(99)80019-7)
- Choi, M., Glassman, M. ve Cristol, D. (2017). What it means to be a citizen in the internet age: Development of a reliable and valid digital citizenship scale. *Computers & Education* içinde (C. 107, s. 100-112). <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.01.002>. adresinden erişildi.
- Çakmak, Z. ve Bulut, B. (2019). Digital literacy in social studies education. E. Koçoğlu (Ed.), *Technological Reflections in Social Studies Education* içinde (1. bs., s. 63-77). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelik, T. (2021). 21. Yüzyıl Sosyal Bilgiler öğretim sürecinde öğrenci, öğretmen ve öğretim programına dijital yansımalar. *Sosyal Bilgilerde Dijital Dönüşümün Yansımaları Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitim İçin Kullanılabilecek Uygulama Örnekleri* içinde (1. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internet bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, (5), 148-174.
- Daşcıoğlu, K. ve Şimşek, S. (2019). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. S. İnan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş* içinde (3. bs., s. 111-122). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Davies, L. (2001). Citizenship education and contradictions. *British Journal of Sociology of Education*, 22(2), 299-308.
- Dedebalı, N. C. ve Daşdemir, İ. (2019). Social studies candidates perception of digital citizenship. *International Journal of Educational Methodology*, 5(3), 465-477. doi:[10.12973/ijem.5.3.465](https://doi.org/10.12973/ijem.5.3.465)
- digcitcommit.org. (T.Y.). Explore the digcitcommit competencies. 31 Mart 2022 tarihinde <https://digcitcommit.org/> adresinden erişildi.
- Dinlemez, Ş. (2021). *Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Okuryazarlık Düzeyleri İle Dijital Vatandaşlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=9MiDp3x86xrwjpi5-14w-TnDH-i9IcG4C6yH0QA15a14MJswvRpJjYecglfzE6P> adresinden erişildi.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Duran, E. ve Özen, N. E. (2018). Türkçe derslerinde dijital okuryazarlık. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 31-46.
- Wellington, J. (2006). *Educational research: Contemporary issues and practical approaches*. London: Continuum.

- Eshet-Alkalai, Y. (2002). Digital literacy: A new terminology framework and its application to the design of meaningful technology-based learning environments. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED477005.pdf> adresinden erişildi.
- Farmer, L. (2010). 21. Century standarts for information literacy. *Leadership*, 39(4), 20-22.
- Field, A. (2009). Comparing several means: Anova (GLM 1). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* içinde (3. bs., s. 347-394). Sage Publications.
- Fránquiz, M. E. (2018). Social sciences. *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*, 1-6. doi:[10.1002/9781118784235.eelt0263](https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0263)
- George, D. ve Mallery, P. (2010). *Spss for windows step by step: A simple guide and reference* (10. bs.). Boston: Pearson.
- Güneş, F. (2019). Okuryazarlık yaklaşımları. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(3), 224-246. doi:[10.29250/sead.634908](https://doi.org/10.29250/sead.634908)
- Hague, C. ve Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. Bristol: Futurelab. <https://www.nfer.ac.uk/publications/futl06/futl06.pdf> adresinden erişildi.
- Hamutoğlu, N. B., Canan Güngören, Ö., Kaya Uyanık, G. ve Gür Erdoğan, D. (2017). Dijital okuryazarlık ölçeği: Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429. doi:[10.12984/egeefd.295306](https://doi.org/10.12984/egeefd.295306)
- Hocaoğlu, N. ve Akkaş Baysal, E. (2019). Nicel araştırma modelleri-desenleri. G. Ocak (Ed.), *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (1. bs., s. 66-119). Ankara: Pegem Akademi.
- Hutchinson, S. R. (2004). Survey research. K. deMarras ve S. D. Lapan (Ed.), *Foundation for Research Methods of Inquiry in Education and the Social Sciences* içinde (s. 283-301). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- İnan, S. (2019). Sosyal bilgiler eğitimi: Nedir, ne zaman ve neden? S. İnan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş* içinde (3. bs., s. 1-22). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kara, C., Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2013). Amaç sorunsalı temelinde yenedünya düzeninin sosyal bilimler ve sosyal bilgiler ilişkileri. *Akademik Bakış Dergisi*, (37), 1-14.
- Karaca, S. (2021). Kalitatif (nitel) ve kantitatif (nicel) araştırma. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (1. bs., s. 63-91). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karagözoğlu, A. G. (1966). *İlkokullarda sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kocadağ, T. (2012). *Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=rcbWnuqW6HxCZ_98ARapgv9MRYf4UvHLwEVaPLS2abRm_a6To8u_PkUow9JaYjxr adresinden erişildi.
- Köstüklü, N. (2014). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Çizgi.

- Lüy, Z. (2020). *Öğretmenlerin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Ve Eğitim İhtiyaçlarına Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=_F5QEpayDXGqGZlp9XiFtHQFUNhD_vwys31Hvzpjyq1WkiIEmzeW8x3ookRPRBxA adresinden erişildi.
- Lyons, R. (2012). *Investigating Student Gender And Grade Level Differences In Digital Citizenship Behavior*. (Doktora Tezi). <https://scholarworks.waldenu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=2014&context=dissertations> adresinden erişildi.
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2018). Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 685-698. doi:[10.17719/jisr.20185537239](https://doi.org/10.17719/jisr.20185537239)
- Martin, A. (2005). DigEuLit –a European framework for digital literacy: A progress report. *Journal of e-Literacy*, 2(2), 130-136.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4-5. Sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Talim Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Talim Kurulu Başkanlığı.
- Metin, Ö. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Yeterliklerinin Belirlenmesi*. (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RjZwH00oMG4iNa5Ssgvlgg7vIE_j8184PLO8ob0-nKKnQugavI8pAQ4PEjYpgnZ1a adresinden erişildi.
- Meydan, A. (2019). Sosyal bilgiler eğitimi ve coğrafya ilişkisi. C. Kara (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri içinde* (1. bs., s. 87-101). Ankara: Pegem Akademi.
- Mossberger, K., Tolbert, C. J. ve McNeal, R. S. (2007). *Digital citizenship: The internet, society, and participation*. MIT Press.
- Netwong, T. (2013). The using of e-Learning to develop digital citizenship learning achievement in information technology. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, 3(2), 135-137. doi:[10.7763/IJEEEE.2013.V3.208](https://doi.org/10.7763/IJEEEE.2013.V3.208)
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy? *Computers & Education*, 59(3), 1065-1078.
- Osler, A. ve Starkey, H. (2005). *Changing citizenship democracy and inclusion in education*. Maidenhead: Open University Press.
- Owen, S., Hagel, P., Lingham, B. ve Tyson, D. (2016). Digital literacy. *Discourse: Deakin University Library Research and Practice*, (3). doi:[10.21153/dsc2016no3art1](https://doi.org/10.21153/dsc2016no3art1)
- Oyedemi, T. D. (2012). *The Partially Digital: Internet, Citizenship, Social Inequalities, And Digital Citizenship In South Africa*. (Doktora Tezi). <https://scholarworks.umass.edu/dissertations/AAI3518402> adresinden erişildi.

- Parsak, M. B. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Dijital Vatandaşlık Alt Boyutlarına Göre İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=tqUiYt63sTQLTpozMJ92QoJgKvm0xc_cV1pZHjXBXl-FK8SQDbv6-uhHp4TpiK7L adresinden erişildi.
- Pektaş, S. (1991). Sosyal bilim programlarında içerik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 449-454. doi:[10.1501/Egifak_0000000706](https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000706)
- Ribble, M. (2021, 26 Eylül). Essential elements of digital citizenship. *ISTE*. 29 Mart 2022 tarihinde <https://www.iste.org/explore/digital-citizenship/essential-elements-digital-citizenship> adresinden erişildi.
- Sakallı, H. (2015). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeyleri İle Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WBc656i315e2eV6-EZV1okpqFO-jIyoqRr3x_bgyl0QNhYRa4WrHXuDISNHolzoj adresinden erişildi.
- Shelley, M. C., Thrane, L. E., Shulman, S. W. ve Lang, E. (2004). Digital citizenship parameters of the digital divide. *Social Science Computer Review*, 22(2), 256-269. doi:[10.1177/0894439303262580](https://doi.org/10.1177/0894439303262580)
- Solmaz, M. (2020). *Öğretmen Adaylarının Siber Bilgi Güvenliği Farkındalığı Ve Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Eb5EkakJlp3olBdo_wNEGRNsvvR6tu74VX17Vp-7gA69eft5D5zWsegAiLODzWwD adresinden erişildi.
- Som Vural, S. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Dijital Vatandaşlık Göstergelerinin İncelenmesi*. (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=cbOXH84ZayrLjc0tl-QXKh2NHNdGaqskDtRpC3FV9_XNLkZxWUmzN3-i4rP-DWIH adresinden erişildi.
- Sönmez, E. E. ve Gül, H. Ü. (2014). Dijital okuryazarlık ve okul yöneticileri. XIX. Türkiye’de İnternet Konferansı, sunulmuş bildiri, İzmir: Yaşar Üniversitesi. <http://inet-tr.org.tr/inetconf19/bildiri/69.pdf> adresinden erişildi.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. G. Can (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-14). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.
- Susan, J. S. (1995). Citizenship: All or nothing? *Political Geography* içinde (C. 14, s. 190-193). Great Britain: Elsevier Science.
- Şahin, Ç. ve Karakuş, G. (2019). Katılımcıları seçme: Evren ve örneklem. G. Ocağ (Ed.), *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (1. bs., s. 180-214). Ankara: Pegem Akademi.

- Şimşek, S. ve Öztürk, M. (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde beceriler. S. İnan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş* içinde (3. bs., s. 193-224). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tatlı, A. (2018). *Öğretmenlerin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Bilgi Okuryazarlığı İle İnternet Ve Bilgisayar Kullanım Özyeterlikleri Bağlamında Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=MzP7PYssFqdb3WljlroAkXar3ZNdPJGE-qKEdgH2-pdixAG5Lef-G35L89G2AzEU> adresinden erişildi.
- Tay, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 2-38). Ankara: Pegem Akademi.
- TDK. (2022). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Tuncer, M. (2020). Nicel araştırma desenleri. B. Oral ve A. Çoban (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (1. bs., s. 205-227). Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, S. ve Karasu Avcı, E. (2018). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programı'nın dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Tutar, H. ve Erdem, T. (2020). Nicel araştırma yöntemi. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (1. bs., s. 129-146). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TÜİK. (2021). Son Üç Ay İçinde İnternet Kullanan Bireylerin İnterneti Kişisel Kullanma Amaçları. 21 Nisan 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/DownloadIstatistikselTablo?p=3t9swG8iIEF00QQTsmmBZYhveWQnpHRllwsjADlxws7sY9jp48gebcCURql0aW9O> adresinden erişildi.
- Yaylak, E. ve İnan, S. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitimde sosyal medyayı kullanım düzeyleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 62-87.
- Yılmaz, M. (2019). *Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=aEzj_IdWAsjiSAfK3qwrBjPezlhzkdy3j80RKx4VCMW6FhInntNVYC0fvldd0uwO adresinden erişildi.
- Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 815-824.

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemek, tespit etmektir. Bu bölümde kişisel bilgilerinizi öğrenmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Size uygun olan seçeneği işaretlemeniz gerekmektedir.

Danışman: Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK
Araştırmacı: Ali ÇOLAK

[Redacted]

Cinsiyetiniz nedir?

Kadın
 Erkek

Üniversitenizi işaretleyiniz

Giresun Üniversitesi
 Trabzon Üniversitesi

Kaçıncı sınıfta okumaktasınız?

1.Sınıf
 2.Sınıf
 3.Sınıf
 4.Sınıf

İnterneti günlük kullanım sıklığınız nedir?

0-2 Saat
 2-4 Saat
 4-6 Saat
 6 saatten çok

Aylık gelir durumunuz nedir?

500 TL'den az
 500-750 TL
 751-1000 TL
 1000 TL'den çok

Sonraki Formu temizle

EK-2 Dijital Vatandaşlık Ölçeği

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

II. Bölüm

Bu bölümde, dijital vatandaşlık davranışları ifadelerinin kendinize ne kadar uyduğunu düşünerek ne derece katıldığınızı belirtiniz. Lütfen ifadelerin tümünü işaretleyiniz.

Dijital ortamlarda yapılan yardım çağrılarına destek veririm.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital araçları bu araçlardan kaynaklanabilecek sağlık sorunlarına (göz/fiskelet sistemi rahatsızlıkları vb.) dikkat ederek kullanırım.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital araçları kullanırken çalışma ortamımı ergonomik açıdan uygun şekilde (masa, sandalye, ortam ışığı vb.)düzenlerim.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlara (sosyal ağlar, haber siteleri, bloglar vb.)çeşitli dijital araçlarla istediğim an bağlanırım.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Güvenliğinden emin olmadığım dijital araçlarla parola gerektiren işlemleri yapmam.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamları (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.)kullanırım.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Çevrimiçi alışveriş yapmadan önce ürün veya hizmet ile ilgili bir araştırma (fiyat, kalite vb.) yaparım.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlara pek çok yerden (okul, ev vb.)bağlanırım.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlardaki toplumsal sorumluluk projelerine katılımda bulunurum.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlarda ürün veya hizmet satın alırım.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlardaki paylaşımların bireyler üzerindeki etkisinin farkındayım.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital araçları/ortamları kullanarak resmi işlemlerimi(bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgah vb.)yürütürüm.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlarda gizlilik ayarlarını düzenlerim.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Kaynağından emin olmadığım e-posta ve iletileri açmam.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlarda önemli kimlik bilgilerimi paylaşmam.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Kitlese suç (toplumu örgütleme, hakaret etme vb.) işlenebilecek dijital ortamlarda bulunmam.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Gerektiğinde alışveriş sitelerinden aldığım ürünlerin iade ve/veya değişimini yaparım.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlarda sahip olduğum parolalarımı kimseye paylaşmam.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlarda doğruluğundan emin olmadığım haberleri/bilgileri paylaşmam.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlarda fark edilen sahte kullanıcılar konusunda çevremdekileri uyarırım.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Güvenliğinden emin olmadığım web sayfalarına üye olmam.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Dijital araçları kullanırken göz sağlığım için uygun ekran ayarlarını (parlaklık, boyut vb.) yaparım.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Dijital ortamlarda iletişime geçmem ya da geçmemem gereken kişileri ayırt ederim.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Geri

Sonraki

Formu temizle

Bu içerik Google tarafından oluşturulmamış veya onaylanmamıştır. [Kötüye Kullanımı Bildirme](#) - [Hizmet Şartları](#) - [Gizlilik Politikası](#)

Google Formlar

EK-3 Dijital Okuryazarlık Ölçeği

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

III. Bölüm

Bu bölümde, her bir maddede yer alan dijital okuryazarlık davranışlarını okuyunuz, kendinize uygun seçeneği işareti koyarak belirtiniz. Lütfen ölçekteki tüm maddeleri işaretleyiniz.

Öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak hoşuma gider.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak daha iyi öğrenirim.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek daha ilgi çekicidir.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek beni daha motive eder.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Öğrenme etkinliklerim için arkadaşlarımdan sıklıkla internet aracılığıyla (Skype, Facebook ve Bloglar vb.) yardım alırım.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek öz-yönetimli ve bağımsız olmamı sağlar.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Karşılaştığım teknik problemleri nasıl çözeceğimi bilirim.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Yeni teknolojilerin kullanımını kolaylıkla öğrenebilirim.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Önemli olduğunu düşündüğüm yeni teknolojilere ayak uydurabilirim.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Birçok farklı teknoloji hakkında bilgim var.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Öğrenmede ve yeni şeyler oluşturmada (Sunumlar,dijital hikâyeler, wikiler, bloglar gibi) bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak için gerekli olan teknik becerilere sahibim.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

İnternette bilgi elde etmeye yönelik araştırma ve değerlendirme becerilerime güvenirim.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Öğrenme sürecinde mobil teknolojilerin (Cep telefonları,PDAs (avuç içi bilgisayarlar), İpadler, akıllı telefonlar vb.) kullanım potansiyeli yüksektir.

- Tamamen Katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Tamamen Katılmıyorum

Öğretmenlerim ders anlatırken bilgi ve iletişim teknolojilerini daha çok kullanmalıdır.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Bilgi ve iletişim teknolojileri proje çalışmalarında ve diğer öğrenme etkinliklerinde arkadaşlarım ile daha iyi işbirliği içinde çalışmamı sağlar.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerim iyidir.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

İnternet tabanlı aktivitelerle ilgili konuları (Örnek; siber güvenlik, eser hırsızlığı, araştırma konuları vb.) bilirim.

- Tamamen Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Tamamen Katılmıyorum

Sabırla ölçeğimizi doldurduğunuz ve araştırmamıza katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz!

Görüş ve önerileriniz için: [Redacted]

[Geri](#)

[Gönder](#)

[Formu temizle](#)

Bu içerik Google tarafından oluşturulmamış veya onaylanmamıştır. [Kötüye Kullanımı Bildirme](#) - [Hizmet Şartları](#) - [Gizlilik Politikası](#)

Google Formlar

EK-4 Etik Kurul İzni

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

OTURUM TARİHİ	OTURUM SAYISI	KARAR SAYISI
28/06/2021	07	2021-121

KARAR NO: 2021-121

Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK'ün "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışması etik yönden incelendi.

Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK'ün "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmasının etik yönden uygun olduğuna, toplantıya katılanların oy birliğiyle karar verildi.


Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU
Başkan



EK-5 Dijital Vatandaşlık Ölçeği Kullanım İzni

Ynt: Dijital Vatandaşlık Ölçeği 2 mesaj

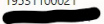
Kimden: ssom 15 Ocak 2021 23:03

Kime: Ali ÇOLAK

Merhaba, tabi ki ölçeği kullanabilirsiniz . Kolaylıklar diliyorum.

Gönderen: Ali ÇOLAK 
Gönderildi: 2 Ocak 2021 Cumartesi 17:19
Kime: Seçil SOM 
Konu: Dijital Vatandaşlık Ölçeği

Sayın Seçil SOM VURAL,
"Üniversite Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Dijital Vatandaşlık Göstergelerinin İncelenmesi" adlı doktora tez çalışmanız kapsamında oluşturduğunuz "Dijital Vatandaşlık Ölçeği"ni yüksek lisans tez çalışmamda kullanabilmek üzere izninizi talep ediyorum.

Ali ÇOLAK
Ordu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Y.L. Öğrencisi
19531100021


EK-6 Dijital Okuryazarlık Ölçeği Kullanım İzni

Ynt: Dijital Okuryazarlık Ölçeği İzni 2 mesaj

Kimden: nbhamutoglu 3 Ocak 2021 0:00

Kime: Ali ÇOLAK

Merhabalar,

Ölçeği çalışmanız kapsamında kullanmaya yönelik iznimiz mevcuttur. Çalışma sonuçlarından bizi haberdar etmenizi önemle rica ederiz.

Ölçek maddelerine makale içerisinde yer alan Tablo 2 den ulaşabilirsiniz.

Kolaylıklar dilerim.

--
Dr. Nazire Burçin HAMUTOĞLU
Eskişehir Teknik Üniversitesi,
Öğrenme ve Öğretme Gelişimi Birimi

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Ali ÇOLAK
ORCID Numarası	0000-0002-9729-6340
Lisans Mezuniyet	
Üniversite	Giresun Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans Mezuniyet	
Üniversite	Ordu Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Programı	Sosyal Bilgiler Eğitimi